

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Kristýna Ottová

Proces s Ludvíkem XVI. a Marií Antoinettou

Diplomová práce

Olomouc 2018

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Proces s Ludvíkem XVI. a Marií Antoinettou vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 25. 6. 2018

Kristýna Ottová

Poděkování

Děkuji JUDr. PhDr. Stanislavu Balíkovi, Ph.D., vedoucímu mé práce, za poskytnuté rady, pomoc a vstřícný přístup při psaní mé diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	5
1. Zasazení do kontextu.....	7
1.1 Předrevoluční Francie	7
1.2 Marné pokusy Ludvíka XVI. o zachování absolutismu	8
1.2.1 Přijetí Deklarace práv člověka a občana a nové Ústavy.....	8
1.2.2 Pokus o útěk	9
1.2.3 Vyhlášení války a konec monarchie.....	10
2. Systém soudnictví v době revoluce.....	12
2.1 Soudní reforma.....	12
2.2 Trestní zákoník.....	12
2.3 Národní konvent.....	13
2.4 Revoluční tribunál.....	14
3. Proces s Ludvíkem XVI.	16
3.1 Klíčový důkaz	16
3.2 Průběh jednání.....	17
3.2.1 Hlavní aktéři procesu a obžaloba	17
3.2.2 Výslech.....	18
3.2.3 Obhajoba krále	20
3.3 Hlasování o vině, vyjádření lidu k rozsudku a trestu	21
3.3.1 K otázce viny.....	22
3.3.2 K otázce vyjádření lidu.....	22
3.3.3 K otázce trestu	23
3.4 Poprava.....	24
4. Proces s Marií Antoinettou.....	26
4.1 Uvěznění v Conciergerie	26
4.2 Důkazní prostředky a průběh procesu.....	27
4.3 Obžaloba.....	27
4.4 Soud.....	28
4.4.1 Výslech Ludvíka Karla, Marie Terezy a Madame Alžběty	28
4.4.2 Neveřejný výslech, 12. října 1793.....	29
4.4.3 Soudní projednání obžaloby, 14. – 16. října 1793.....	30
4.4.4 Hlasování poroty a odsouzení	32
4.5 Poprava.....	33
5. Závěr	35
5.1 Povaha procesu s Ludvíkem XVI.....	35
5.2 Povaha procesu s Marií Antoinettou	36
5.3 Soud s Karlem I. Stuartem - komparace.....	37
5.3.1 Důvody zajetí krále	37
5.3.2 Proces s králem.....	38
5.3.3 Srovnání procesů Ludvíka XVI. a Karla I. z pohledu autorky diplomové práce ..	41
Zdroje	43
Abstrakt	47
Abstract	48
Résumé	49
Klíčová slova.....	50

Úvod

„*Revoluce není ničím jiným, než ozdobeným slovem pro obyčejnou rebelii.*“ Tak nazvala Marie Antoinetta období, které se jí stalo osudným, Velkou francouzskou revoluci, během níž byla popravena jak ona sama, tak i její manžel, francouzský král Ludvík XVI. A právě okolnostem, které k tomu vedly, je mj. věnována tato diplomová práce. Její stěžejní částí pak bude, jak název napovídá, soudní řízení s oběma členy královské rodiny.

Téma práce jsem zvolila především z důvodů mého dlouholetého zájmu o francouzskou historii, dobré znalosti francouzštiny a osobní sympatie k postavám Ludvíka XVI. a Marie Antoinetty. Několikrát jsem navštívila Versailles, kde královská rodina žila, i budovu Conciergerie, kde byla vězněna Marie Antoinetta, a kde je dnes k vidění její cela. Od mládí se zajímám o smutný osud této mladé princezny, která byla provdána z Rakouska do Francie s cílem zajistit mír mezi oběma zeměmi.

Toto téma diplomové práce jsem vybrala taktéž z důvodu, že se mu v České republice mnoho autorů, natož studentů v rámci kvalifikačních prací, dosud nevěnovalo, a považuji to tedy za jistý průlom.

Vzhledem k nedostatku tuzemských monografií budu při psaní práce vycházet předně z knih francouzských a anglických. Využiji i díla velmi stará, z 18. a 19. století. Čerpat budu taktéž z dochovaných listin, např. z testamentu Ludvíka XVI. Za účelem shromáždění zdrojů jsem v listopadu 2017 navštívila Francouzskou národní knihovnu, Bibliothèque nationale de France, v Paříži.

Cílem mé práce je rozebrat oba procesy. Soudní řízení, jak s Ludvíkem XVI. (prosinec 1792), tak s Marií Antoinettou (říjen 1793), popíši v samostatných kapitolách. Každou z těchto kapitol pak rozdělím do jednotlivých dílů týkajících se např. shromažďování důkazů, obžaloby, obhajoby, výslechu, vydání rozhodnutí či jeho výkonu.

Vzhledem k volbě tématu bude práce z velké části psaná metodou popisnou, v závěru práce pak i komparativní. První čtyři kapitoly budou ve znamení narativně orientované analýzy, poslední podkapitola závěru pak analýzy komparativní.

V průběhu práce hodlám vyjadřovat své názory na věc a odpovědět na níže položené otázky.

Nejprve, a k tomu má sloužit úvodní kapitola mé práce, bych se věnovala **důvodům**, které vedly k tomu, že se s Ludvíkem XVI. a Marií Antoinettou vedlo soudní řízení. Jaký byl jejich postoj, jak se zachovali, že nakonec oba skončili u soudu.

Dále bych se zabývala tím, jaký **charakter** měl proces s králem a královnou, zejména s ohledem na dokazování a rozhodnutí na jeho základě. Účelem bude zjistit, zda se i v případě soudního řízení uprostřed vřavy Velké francouzské revoluce postupovalo po právu a v rozhodnutí se zohlednily všechny skutečnosti. Toto zodpovím částečně v procesům věnovaným kapitolám, souhrnně pak v závěru.

V jedné ze závěrečných podkapitol práce bych se navíc, s ohledem na svůj zájem o tento ohled, zabývala **srovnáním** procesů s Ludvíkem XVI. a s Karlem I. Stuartem.

Jelikož jde o diplomovou práci z oboru práva, událostmi Velké francouzské revoluce se budu zabývat jen okrajově. Více se zaměřím na z ní vzešlé dokumenty či důležité soudní orgány, a největší prostor pak samozřejmě dostane soud s Ludvíkem XVI. a Marií Antoinettou.

Práci rozdělím do čtyř hlavních kapitol a závěru. Úvodem popíši situaci před procesy, následně podám základní informace o soudnictví té doby, jeho organizaci, reformě, důležitých předpisech a seznámím také s orgány, které rozhodly o osudu královského páru. Poté se budu věnovat samotným soudním řízením s králem a královnou, které nakonec zhodnotím a provedu výše zmíněné srovnání. Součástí práce bude i seznam všech použitých zdrojů, abstrakt a klíčová slova v českém, anglickém a francouzském jazyce.

1. Zasazení do kontextu

1.1 Předrevoluční Francie

Na konci 18. století vládl ve Francii absolutistický král Ludvík XVI. Ten byl představitelem Boha na zemi, měl absolutní moc,¹ „[...] nebyl podřízen zákonům, protože byl jejich zdrojem.² [...] Za tento doživotně přiřčený nejvyšší úřad odpovídal pouze Bohu.“³

Společnost byla rozdělena do tří stavů. První stav představovalo duchovenstvo, druhý stav šlechta a třetí stav tvořili všichni ostatní. Duchovenstvo a šlechta byly stavy tzv. privilegované, jelikož byly osvobozeny od povinnosti platit daně.⁴

Politická, společenská ani hospodářská situace nebyla v té době nijak valná. Zemi sužoval deficit státního rozpočtu, financování války o nezávislost USA, půjčky,⁵ nedostatky daňové soustavy, marnotratnost královského dvora a ministrů a s tím spojené dluhy.⁶ K tomu přidejme nárůst počtu obyvatelstva a dlouhodobé zvyšování cen.⁷ Francie se otřásala v základech, krize byla nevyhnutelná.

Neutěšená situace v zemi vyvolávala mnoho vzpour. Jmenuji například povstání lidu v Grenoblu, ke kterému došlo z důvodu přijetí soudní reformy, na základě které měla být zavedena tzv. královská legislativa, a moc Ludvíka XVI. by tak ještě více posílila. K takovému zásadnímu kroku se však král odhodlal v tu nejnevhodnější dobu a z důvodu napjaté situace, kterou tím vyvolal, byl nucen reformu odvolat a svolat zasedání generálních stavů.^{8,9} Shromáždění generálních stavů se konalo v květnu 1789 ve Versailles.¹⁰

Hlavním cílem shromáždění bylo najít řešení, jak opět naplnit státní pokladnu. Jelikož se privilegované stavy odmítaly vzdát svých výhod a nechtěly ustoupit, učinil třetí stav zásadní krok - dne 17. června 1789 se prohlásil za Národní shromáždění a přisvojil si právo povolovat daně. Dne 20. června 1789 v sále Míčovny¹¹ poslanci třetího stavu složili přísahu, že se nikdy nerozejdou a budou se scházet tak dlouho, dokud nebude vypracována Ústava, „která by omezovala pravomoc krále a ustavila národní zastoupení, jež by schvalovalo daně a vydávalo

¹ MATHIEZ, Albert. *Francouzská revoluce*. 1. vydání. Praha: Mír – Družstevní práce, 1952, s. 17.

² Též označováno jako „*summa potestas*“.

³ FURET, François. *Francouzská revoluce, díl 1*. 1. vydání. Praha: Argo, 2004, s. 17 – 18.

⁴ SOBOUL, Albert. *Velká francouzská revoluce*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1964, s. 17.

⁵ NEUMANN, Stanislav Kostka. *Francouzská revoluce: populární dějiny bojů francouzské společnosti na sklonku 18. století. Díl první, Zápas s královstvím*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Fr. Borový, 1929, s. 93.

⁶ SOBOUL: *Velká francouzská revoluce...*, s. 67.

⁷ Tamtéž, s. 15.

⁸ AGUILERA-BARCHET, Bruno. *A History of Western Public Law: Between Nation and State*. Cham: Springer, 2015, s. 385.

⁹ Legislativní sněm tří francouzských stavů.

¹⁰ TINKOVÁ, Daniela. *Revoluční Francie 1787-1799*. 1. vydání. Praha: Triton, 2008, s. 39.

¹¹ Zde se začali členové třetího stavu scházet poté, co král nechal uzavřít jejich stávající zasedací síň, tzv. HERNU.

zákony.¹² I přes odpor krále s počínáním třetího stavu se tento zanedlouho rozrostl o většinu duchovenstva a část šlechty. Ludvík XVI. to bral jako své selhání. Nedokázal zabránit vítězství třetího stavu, které se dožadovalo přijetí principů demokracie. Král ustoupil a 27. června 1789 vyzval zbytek duchovenstva a šlechty, aby se připojili k Národnímu shromáždění. Navíc souhlasil se zárukou individuálních svobod a svobody tisku. 9. července 1789 se Národní shromáždění prohlásilo za Ústavodárné národní shromáždění (dále jen „*ÚNS*“), jehož cílem bylo přijetí Ústavy a ukončení absolutismu.¹³

Dne 14. července roku 1789 vzbouřenci dobyli Bastilu, pařížské vězení a „*symbol urbanistického, politického a lidského anachronismu*“.¹⁴ Jelikož se v tomto historické zdroje neshodují, mohu osobně považovat právě tento den za počátek jednoho z nejkrutějších období francouzské historie – Velké francouzské revoluce.

1.2 Marné pokusy Ludvíka XVI. o zachování absolutismu

1.2.1 Přijetí Deklarace práv člověka a občana a nové Ústavy

Pád Bastily představoval zánik starého režimu. Ludvík XVI. se vzdal odporu, dal důvěru ÚNS a 17. července 1789 na pařížské radnici potvrdil svou porážku. Král si zachoval korunu, avšak jeho vládnutí podléhalo vyššímu pánovi - francouzskému lidu, které reprezentovalo ÚNS.¹⁵

ÚNS vyřešilo zadlužení Francie formou konfiskace církevního majetku, schválilo nové administrativní rozdělení Francie na departmenty, kantony a komuny a přijalo novou soudní reformu a první francouzský trestní zákoník. Nejdůležitějším počinem ÚNS je však přijetí dvou dokumentů, které se staly základem evropské demokracie – Deklarace práv člověka a občana a nové francouzské Ústavy.¹⁶

Deklarace práv člověka a občana, přijata dne 26. srpna 1789, vychází z americké Deklarace nezávislosti z roku 1776 a zakotvuje nezadatelná práva každého občana.¹⁷ V sedmnácti člancích je ustanovena např. rovnost v právech, svoboda vlastnictví či bezpečnost a odstranění útlaku.¹⁸ Je až s podivem, že tak zásadní dílo bylo přijato uprostřed Velké francouzské revoluce, tedy i přes „*[...] nepoměr mezi vyhlášenými právy, jež teoreticky náležela všem lidem, a jejich skutečnou společenskou situací – chudobou a třídní nerovností.*“¹⁹

¹² SOBOUL: *Velká francouzská revoluce...*, s. 90.

¹³ Tamtéž, s. 92 – 95.

¹⁴ FURET: *Francouzská revoluce...*, s. 101.

¹⁵ NEUMANN: *Francouzská revoluce...*, s. 159 - 163.

¹⁶ TINKOVÁ: *Revoluční Francie...*, s. 59.

¹⁷ Všichni si byli před zákonem rovni, vžilo se označení „občan“.

¹⁸ FURET: *Francouzská revoluce...*, s. 109 - 110.

¹⁹ Tamtéž.

Hlavním heslem francouzské Ústavy ze září roku 1791 bylo co nejvíce omezit pravomoc krále. Byl zachován monarchistický charakter vlády (výkonná moc zůstala v rukou Ludvíka XVI.), avšak králova vůle přestala být zákonem. Nejvyšší autoritou ve Francii se stal zákon a král mohl vládnout jen jeho prostřednictvím. Zákonodárná moc spočívala na ÚNS, všechna pravomoc tak vycházela z lidu. Bylo zamítnuto právo krále rozpustit ÚNS. Královský titul Ludvíka XVI. „Král Francie“ byl změněn na titul „Král Francouzů“. ÚNS bylo v Ústavě popsáno jako orgán stálý, nedotknutelný a nerozpustitelný, který vydává zákony, je svrchovaným orgánem ve finančních záležitostech a nezávislý na králi. Ludvík XVI. se stal absolutně bezmocným, pouhým úředníkem, který bez souhlasu ÚNS nemohl o ničem rozhodnout.²⁰ „*Někdejší království z boží vůle se stalo konstituční monarchií z vůle národa.*“²¹

Král byl nucen přijmout jak Deklaraci, tak i Ústavu. Mám za to, že se tak snažil udržet monarchii stůj co stůj. Ustupoval ÚNS v domnění, že se mu i přes ztrátu většiny pravomocí nakonec podaří zachránit království a zachovat tak dědictví po svých předcích. Ani taková jeho oběť však nestačila.

1.2.2 Pokus o útěk

V říjnu 1789 byla královská rodina v rámci tzv. pochodu na Versailles donucena přesunout celý dvůr ze zámku ve Versailles do pařížského zámku Tuilerie. Ludvík XVI. nejprve pomýšlel na útěk a přesun oddaloval. Revoltujícímu lidu se však podařilo vtrhnout do zámku a král byl nucen opět ustoupit. Monarchie opustila Versailles. Král přijel do Paříže „[...] jako vězeň ve svém hlavním městě. [...] Královský pár obklopený jen nepočetným dvorem byl v Paříži jako v exilu.“²²

Ludvík XVI. přísahal, že nikdy neodejde z Francie a neobrátil se proti lidu. Byl však pod tlakem své ženy Marie Antoinetty, která ho přemlouvala k útěku, přičemž trvala na tom, aby zemi opustila celá jejich rodina.²³ Navíc, pod příslibem zachování posledních zbytků jeho královské moci, souhlasil s vydáním Deklarace práv člověka a občana, přihlížel zavírání klášterů a konfiskování církevního majetku.²⁴ Věděl, že potlačování hodnot monarchie, tak jak byly nastoleny na počátku jeho vlády, již sám nezabrání. Rozhodl se proto obrátit o pomoc na zemi, ze které pocházela jeho manželka, na Rakousko.

²⁰ SOBOUL: *Velká francouzská revoluce...*, s. 132 – 133.

²¹ TINKOVÁ: *Revoluční Francie...*, s. 73.

²² FURET: *Francouzská revoluce...*, s. 115 - 116.

²³ MICHELET, Jules. *Francouzská revoluce*. 1. vydání. Praha: Odeon, 1989, s. 163.

²⁴ MATHIEZ: *Francouzská revoluce...*, s. 113.

Účelem plánovaného útěku bylo dostat se k rakouské armádě v Nizozemí,²⁵ a potom se vrátit do Paříže a rozpustit ÚNS. Cílem tohoto králova počínání bylo „[...] *znovunastolení absolutní moci i za cenu zrady národa.*“²⁶

Útěk krále připravoval milenec Marie Antoinetty, švédský hrabě Axel de Fersen. Dne 20. června 1791 král, převlečený za komorníka, opustil s rodinou Tuilerijský palác, kam byli umístěni po příjezdu z Versailles. V noci z 21. na 22. června dorazili do Varennes, avšak během cesty, v Sainte-Menehould, Ludvíka XVI. poznal syn správce pošty Drouet, který dal uzavřít most a královský kočár tak byl odříznut od další cesty. Národní garda²⁷ donutila královskou rodinu k návratu. „25. června večer vjel král za mrtvého ticha do Paříže středem dvou špalířů vojáků se skloněnými puškami. To byl pohřební průvod monarchie.“²⁸

Tzv. varenneská krize, tedy neúspěšný králův útěk, představoval zvrát v dalším vývoji revoluce. V očích francouzského národa se teď Ludvík XVI. jevil jako zrádce, který opustil své poddané.²⁹

1.2.3 Vyhlášení války a konec monarchie

Dne 1. října 1791 se konalo první zasedání Zákonodárného shromáždění, nové sněmovny, která vystřídala ÚNS. Toto Zákonodárné shromáždění na návrh krále vyhlásilo dne 20. dubna 1792 válku českému a uherskému králi. Ludvík XVI. viděl v takovém konfliktu poslední možnost, jak by mohl obnovit svou moc. Měl za to, že země neustojí nápor profesionálnější armády a vlivem Revoluce se rozpadne. Válka však měla opačný dopad, než jaký král očekával.³⁰ Přispěla totiž k posílení národního uvědomění, vlasteneckého nadšení a stmelení francouzského lidu.³¹ Králův předpoklad, jaký měla vyvolat, se tak nenaplnil. „*Válka, která trvala téměř bez přerušení až do r. 1815 a která otrásla celou Evropou, oživila ve Francii revoluční hnutí. Její první obětí byla královská moc.*“³²

Paříž byla plná manifestací a drancování, celá země se postavila proti monarchii, král byl považován za nepřítele. Dne 10. srpna 1792 došlo k nevyhnutelnému povstání a francouzský lid provedl útok na zámek Tuilerie, kam byl královský pár po neúspěšném útěku opět internován. Povstalci palác dobyli, ale královská rodina se stačila ukrýt do budovy

²⁵ Část Holandska připadla Habsburské monarchii po Utrechtském míru (r. 1713).

²⁶ SOBOUL: *Velká francouzská revoluce...*, s. 159.

²⁷ Revoluční vojsko, které vedl markýz de La Fayette.

²⁸ SOBOUL: *Velká francouzská revoluce...*, s. 157 – 158.

²⁹ TINKOVÁ: *Revoluční Francie...*, s. 70.

³⁰ FURET: *Francouzská revoluce...*, s. 143 - 159.

³¹ Do konfliktu se zapojily dobrovolnické oddíly z celé Francie, např. z Marseille. Jejich bojovná píseň se později stala hymnou Francie, kterou je dodnes.

³² SOBOUL: *Velká francouzská revoluce...*, s. 171 – 177.

Shromáždění. Manifestanti však zanedlouho oblehli i tuto budovu a sněmovně nezbývalo, než Ludvíka XVI. sesadit. Na jeho místo nastoupila dočasná výkonná rada. Všeobecným hlasováním pak bylo svoláno nové Ústavodárné shromáždění, tzv. Konvent. Královská rodina byla uvězněna ve věznici Temple. Dne 21. září 1792 Konvent oficiálně zrušil královský úřad, monarchie padla.³³

³³ FURET: *Francouzská revoluce...*, s. 143 - 162.

2. Systém soudnictví v době revoluce

2.1 Soudní reforma

Reforma soudnictví, přijata ÚNS, představovala milník v oblasti řešení sporů ve Francii. Nově byl vytvořen systém záruk ve prospěch obžalovaného, jako např. povinná obhajoba advokátem či předvolání k soudu do 24 hodin po zatčení. Byla zavedena zásada veřejnosti a rozsudky byly vyhlašovány veřejně. Došlo k odstranění prodejnosti soudních úřadů, kdy napříště již byli soudci do úřadu voleni z kvalifikovaných právníků.

Reforma zavedla novou hierarchii soudů. Ta byla odlišná pro občanské a trestní právo. V civilním řízení existovaly dvě instance. První stupeň soudnictví představoval smrčí soudce, volený z řad občanů pro každý kanton. O odvolání proti rozhodnutí smírčího soudce rozhodoval okresní soud, který tvořilo pět soudců.

V rámci trestního řízení byly ustaveny stupně tři. První instanci tvořily dva soudy. Tzv. pořádkový soud, jenž soudil ty nejlehčí přestupky proti pořádku v každé komunitě, a pro těžší delikty pak tzv. policejní soud. Jím nadřízený byl trestní tribunál, sídlící vždy v hlavním městě každého z francouzských departmentů. Trestní tribunál byl veden předsedou a třemi soudci. Dalšími důležitými osobami zde byli státní žalobce, který byl pověřen řízením vyšetřování a královský komisař, pověřený dozorem nad prováděním trestu. Dále tu zasedaly dvě poroty. Porota obžalovací, která rozhodovala o zahájení soudního stíhání a porota soudní, která rozhodovala o činu, z něhož byl obžalovaný obviněn. Vrchol organizace trestního soudnictví ztělesňoval Kasační soud, jenž rušil rozsudky nižších instancí v případě postupu v rozporu se zákonem.³⁴

Mimo soustavu soudů stál tzv. Nejvyšší soudní dvůr, příslušný pro trestné činy ministrů, vysokých funkcionářů a pro zločiny proti bezpečnosti státu.³⁵

Tento ucelený systém soudnictví byl nezávislý na králi.³⁶

2.2 Trestní zákoník

Dne 25. září 1791 přijalo ÚNS trestní zákoník,³⁷ jenž představoval jeden z prvních moderních evropských trestních zákoníků, a šlo o první francouzský trestní zákoník vůbec.

³⁴ SOBOUL: *Velká francouzská revoluce...*, s. 140 – 141.

³⁵ MATHIEZ: *Francouzská revoluce...*, s. 90.

³⁶ SOBOUL: *Velká francouzská revoluce...*, s. 141.

³⁷ Tamtéž.

Byl nadmíru inovativní už z toho důvodu, že obsahoval fixní systém trestů. Každému zločinu tedy odpovídal pevně stanovený trest, čímž došlo k předcházení zneužívání moci soudců.

Nejdůležitějším trestem se stal trest odnětí svobody, jehož smyslem byla náprava zločince, kterému měl být po vykonání trestu umožněn návrat do společnosti. Z toho důvodu bylo součástí trestu odnětí svobody provádění dobrovolných prací,³⁸ šlo tak o jistou formu resocializace a motivace. Navíc trestní zákoník neupravoval trest odnětí svobody na doživotí, maximální délka odnětí svobody činila 24 let.³⁹

Zákoník upravoval i trest smrti, který však od nynějška nesměl odsouzenému způsobovat utrpení. Z toho důvodu se začal využívat nástroj navržený dr. Ignacem Guillotinem – gilotina. Zajímavostí je, že nejvýraznějším odpůrcem trestu smrti a člověkem, který brojil proti jeho úpravě v trestním zákoníku, byl Maxmilián Robespierre, snad nejslavnější tyran celé Velké francouzské revoluce. Tvrdil, že trest smrti je nespravedlivý a nemůže předejít dalším zločinům. Za mnohem efektivnější považoval využití jiných, účinnějších trestů.⁴⁰ Ačkoli mu tyto teze nezůstaly dlouho (zanedlouho bude hlasovat pro smrt krále), jeho myšlenky jsou dodnes obsaženy ve většině světových trestních zákonů. Primárním účelem trestu není represe společnosti vůči odsouzenému, ale jeho náprava.

2.3 Národní konvent

Francouzský Konvent, první republikánské shromáždění ve Francii, fungoval v letech 1792 – 1795. Šlo o nejdemokratičtější parlament v dosavadních dějinách.

„Termín Konvent byl inspirován americkou konvencí - Convention, tedy názvem shromáždění delegátů ze třinácti států, kteří roku 1787 sepsali ústavu budoucích Spojených států amerických.“ V případě francouzského Konventu tomu nebylo jinak, primárním cílem tohoto shromáždění bylo vytvoření nové, republikánské, ústavy.⁴¹

Při volbě do Konventu bylo poprvé v dějinách použito všeobecné volební právo. Nešlo však o svobodné volby, jaké probíhají v dnešních demokratických státech, jelikož se jich účastnili jen aktivní revolucionáři.⁴² Vyloučení z hlasování byli muži mladší 25 let, všechny ženy a osoby ve služebném poměru.⁴³

³⁸ TINKOVÁ: *Revoluční Francie...*, s. 328 - 329.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ NEUMANN: *Francouzská revoluce...*, s. 258.

⁴¹ TINKOVÁ: *Revoluční Francie...*, s. 87 - 88.

⁴² FURET: *Francouzská revoluce...*, s. 166.

⁴³ TINKOVÁ: *Revoluční Francie...*, s. 89.

Konvent poprvé zasedal 20. září 1792, den nato byla ve Francii vyhlášena republika. Byl „[...] *výlučným představitelem národa a výhradním nositelem moci.*“⁴⁴ Šlo o sbor legislativní i exekutivní, vykonával tak moc zákonodárnou i výkonnou. Celkem měl 903 členů, mezi kterými byli právníci, duchovní, malíři spisovatelé či vědci. Konvent zasedal přibližně jednou denně, na minimálně 6 hodin. Hlasovalo se povstáním a jednání bylo veřejné - přítomen mohl být každý občan.⁴⁵

Konvent nejprve ovládali girondini,⁴⁶ kteří se vyznačovali umírněným postojem. Bojovali za nedotknutelnost vlastnictví a odmítali zavedení státem řízené ekonomiky či vyhlášení revoluční vlády. Jejich vliv ale postupně zeslábl a v průběhu roku 1793 získala v Konventu převahu Hory,⁴⁷ hnutí ortodoxně revoluční. Členy Hory byli např. Robespierre, Danton či Marat. Ti prosazovali sociální zákonodárství a hájili zájmy chudších vrstev.⁴⁸

Spolu se zavedením Konventu nastala ve Francii doba *svrchované legality*,⁴⁹ což považují za vyloženě rozporuplné označení. O zákonnosti se v té době vůbec nedalo hovořit. Ilegální bylo takřka vše – pád Bastily, svržení krále, samotná svoboda. Hojně se využívaly nelegální politické prostředky,⁵⁰ o legalitu tak šlo jen „na oko“.

2.4 Revoluční tribunál

Revoluční tribunál, tedy Mimořádný trestní soud, byl zřízen dne 10. března 1793.⁵¹ Tribunál byl příslušný pro rozhodování věci, ať šlo o trestný čin civilního či vojenského funkcionáře nebo obyčejného občana. Soudil veškerou kontrarevoluční činnost, všechna jednání namířená proti svobodě, rovnosti, jednotě a nedělitelnosti republiky. Řešil také různá spiknutí směřující k obnovení královské nebo ke zřízení jakékoli jiné autority. Proti rozsudkům vydaným Revolučním tribunálem neexistovala možnost podat odvolání. Majetek osob odsouzených k smrti připadl republice. Jeho soudci a porotci byli jmenováni Konventem.⁵² Tribunál tvořilo devět soudců, kteří nebyli při vyšetřování vázáni žádnou formou, o vině obžalovaného se mohli přesvědčovat všemožnými prostředky.

Francouzský Revoluční tribunál byl nazýván „revoluční spravedlností“.⁵³ Je až nepochopitelné, jak mohlo dojít ke spojení právě těchto dvou slov. „Revoluce“, představuje

⁴⁴ SOBOUL: *Velká francouzská revoluce...*, s. 194.

⁴⁵ TINKOVÁ: *Revoluční Francie...*, s. 91.

⁴⁶ Poslanci pocházející z departementu Gironde poblíž Bordeaux.

⁴⁷ Poslanci, kteří převážně sedali v horních lavicích.

⁴⁸ TINKOVÁ: *Revoluční Francie...*, s. 91 - 95.

⁴⁹ MATHIEZ: *Francouzská revoluce...*, s. 201.

⁵⁰ TINKOVÁ: *Revoluční Francie...*, s. 96.

⁵¹ FURET: *Francouzská revoluce...*, s. 145.

⁵² MATHIEZ: *Francouzská revoluce...*, s. 344.

⁵³ SANSON: *Paměti pařížských katů...*, s. 174.

násilný převrat, který se děje silami vnitřního rozkladu. Jde o vzepření se proti stávajícímu řádu, o zvrát rovnováhy.⁵⁴ „Spravedlnost“ je dnes sice považována za neurčitý právní pojem, přesto se ji po staletí snažilo definovat mnoho filozofů či právníků. Každá z těchto definic je však na míle vzdálená násilí či rozkladu, projevů typických pro revoluci. Mně osobně je blízké Aristotelovo pojetí spravedlnosti,⁵⁵ že spravedlivým jednáním je jednání rovné a naopak nespravedlivé jednání představuje určitou krajnost. Aristoteles dále uvádí, že spravedlivé je chování podle zákonů, jejich dodržování. Označení „revoluční spravedlnost“ je proto naprosto absurdní. Spojení garance rovnosti a legality a revolučního bezpráví je absolutně nesmyslné.

Tento výjimečný trestní tribunál je dodnes nechvalně proslulý mnoha politickými procesy. Tím nejslavnějším z nich je zajisté proces s královnou Marií Antoinettou.

⁵⁴ *Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí*. Sv. 21, 1. vydání. Praha: Vydavatel a nakladatel J. Otto, 1904, str. 627.

⁵⁵ ARISTOTELES: *Nikomachova etika*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Jan Laichter, 1937, s. 99 – 102.

3. Proces s Ludvíkem XVI.

3.1 Klíčový důkaz

Svržení krále a uvěznění jeho rodiny v Templu budilo soucit, ale i jisté pochyby o spravedlivosti takového počínání. Život Ludvíka XVI. vyvolal v Konventu při mezi girondisty a Horou, která měla za to, že by králi měl být uložen nejvyšší trest. Girondisté však tušili, že by králova smrt, kterou považovali za politickou vraždu, nebyla poslední.⁵⁶

Konvent přemítal o možnostech soudního řízení s Ludvíkem XVI. již od samého uvěznění královské rodiny. Neexistovaly ale žádné pádné důkazy, na základě kterých by mohl být proces zahájen. Dne 20. listopadu 1792 však došlo k zásadnímu zlomu. Ve zdech tuilerijského paláce byla objevena skříň, která obsahovala tajnou korespondenci Ludvíka XVI. s nepřáteli národa. K odhalení těchto dokumentů přispěl, z obavy, že bude jinak otráven, zámečnick François Gamain, který na příkaz Ludvíka XVI. nechal tuto železnou skříň upravit. Byla zde objevena korespondence krále s šéfem tajné policie, s Lafayetteem, bankéři a finančníky⁵⁷ či s rodinou Marie Antoinetty v Rakousku.⁵⁸

Konventu se tak naskytla příležitost, jak definitivně skoncovat se starým režimem a soudit krále, symbol éry chudoby a nespokojenosti. V očích revoluční veřejnosti šlo o zrádce, jež se pro vlastní blaho nezdráhal podvést svůj lid. Vlivem nešťastných událostí, které Ludvíka XVI. v posledních letech jeho života provázely, se není čemu divit. Vždyť se pokusil uprchnout ze své vlasti a dopisoval si s králem nepřátelské země, ani dnes by se na něj nepohlíželo jinak než s nelibostí. Ačkoli byly jeho úmysly čistě pragmatické a neměly směřovat k rozhněvání francouzského lidu, nezdařily se mu a byly proti němu následně použity u soudu. Členové Hory po procesu s králem vyloženě prahli. Důkaz o jeho zradě již měli, poslední překážkou bylo postavení krále, jeho nedotknutelnost. Ohledně možné imunity Ludvíka XVI. panovaly dlouhé debaty. Řešilo se, zda je třeba na krále pohlížet jako na osobu nedotknutelnou, či zda je „pouhým“ občanem jako všichni ostatní. Argumenty revolučně laděné Hory opět zvítězily a Ludvík XVI. byl 3. prosince 1792 prohlášen za osobu soudně stíhatelnou a Konvent sám sebe jmenoval soudním dvorem,⁵⁹ řízení tak mohlo být zahájeno.

⁵⁶ SANSON, Charles Henri. *Paměti pařížských katů*. 1. vydání. Praha: Omega, 2013, s. 162 – 163.

⁵⁷ MATHIEZ: *Francouzská revoluce...*, s. 228.

⁵⁸ FURET: *Francouzská revoluce...*, s. 168 – 169.

⁵⁹ Tamtéž, s. 170 - 171.

3.2 Průběh jednání

3.2.1 Hlavní aktéři procesu a obžaloba

Nešťastný panovník stanul poprvé před soudem dne 11. prosince 1792.⁶⁰ Byl velmi klidný a duchapřítomný.⁶¹

Konventu předsedal Bertrand Barère de Vieuzac, chladnokrevný muž, jehož vliv bude rozhodující pro konečné hlasování.⁶²

Obhajoby krále se v průběhu procesu zhostili tři právníci. Dva z nich, Françoise-Denise Troncheta a Romaina de Sèze, si Ludvík XVI. vybral. Třetí, Guillaume-Chrétien de Lamoignon de Malesherbes, se sám statečně nabídl. Tito se obhajoby zhostili až v průběhu procesu, jelikož Konvent nejprve nechtěl králi obhájce povolit.⁶³ Jejich vystupování bylo velmi slabé, plytké a nepřesvědčivé.⁶⁴ Výjimku představovala jen pečlivě připravená závěrečná řeč advokáta de Sèze.⁶⁵

V lavicích usedli stoupenčí Hory, ale také girondisté, kteří do poslední chvíle jednali ve prospěch krále, kupř. žádali vyjádření lidu k trestu smrti, čímž se pokoušeli Ludvíka XVI. na poslední chvíli zachránit (k tomu viz podkapitola 3.2.4).⁶⁶

Proces s králem byl zahájen čtením obžaloby, kterou připravil Jean-Baptiste Robert Lindet.⁶⁷ Ta se skládala ze třiceti tří bodů, prohrěšků, které byly Ludvíku XVI. kladeny za vinu. Lindetova obžaloba je sestavena chronologicky. Královy zločiny proti revoluci jsou zde sepsány tak, jak na sebe navazovaly, od roku 1789 až do 10. srpna 1792. Vytýkalo se mu především, že tajně spolupracoval se zahraničím, dopouštěl se korupce, nikdy vnitřně nepřijal Ústavu či že zapříčinil prolévání francouzské krve.⁶⁸ Šlo tedy o jakýsi historický přehled, ve kterém je vyzdvihována především dvojakost Ludvíka XVI. v kritických obdobích Revoluce.⁶⁹ Obžalobu přečetl Jean-Baptiste Mailhe, mluvčí komise. Den nato následoval křížový výsledek, v rámci kterého se král vyjadřoval ke všem bodům obžaloby.⁷⁰

⁶⁰ SANSON: *Paměti pařížských katů...*, s. 164.

⁶¹ MIGNET, François Auguste Marie. *Dějiny revoluce francouzské od roku 1789-1814*. 19. vydání. Praha: Tiskem a nákladem F. Šimáčka, 1907, s. 242.

⁶² SANSON: *Paměti pařížských katů...*, s. 164.

⁶³ JORDAN, David P. *The King's Trial: Louis XVI vs. the French Revolution*. London: University of California Press, 1979, s. 124.

⁶⁴ TINKOVÁ: *Revoluční Francie...*, s. 102 - 103.

⁶⁵ SOBOUL: *Velká francouzská revoluce...*, s. 201.

⁶⁶ MATHIEZ: *Francouzská revoluce...*, s. 231.

⁶⁷ SOBOUL: *Velká francouzská revoluce...*, s. 201.

⁶⁸ DE LA VICOMTERIE DE SAINT-SAMSON, Louis. *Les crimes des rois de France, depuis Clovis jusqu'à Louis Seize*. Paris: Au Bureau des révolutions de Paris, 1793, s. 481 – 487.

⁶⁹ SOBOUL: *Velká francouzská revoluce...*, s. 201.

⁷⁰ MACFARLANE, Charles. *The Pictorial History of England*. London: C. Knight, 1843, s. 219.

3.2.2 Výslech

Výslech vedl předseda Konventu, Barère. Ten nejprve pronesl: „*Ludvíku, francouzský národ Vás obviňuje, že jste spáchal řadu zločinů k zavedení tyranie a zničení svobody. Národní shromáždění dne 3. prosince vyhlásilo, že jím budete souzen. Bude Vám čtena listina podávající údaje o zločinech, které jsou Vám přičítány. Můžete se posadit.*“

Poté následoval samotný výslech. Ten probíhal tím způsobem, že Barère postupně četl jednotlivé body obžaloby a Ludvík XVI. se k nim měl vyjadřovat. Jelikož do češtiny výslech Ludvíka XVI. dosud nebyl přeložen, interpretovala jsem jej z francouzského originálu. Nejde o celý výslech, ten byl poměrně dlouhý. Zaměřila jsem se proto jen na některé klíčové body obžaloby.

Z dochovaného zápisu:

[...]

Barère: Útoky Vaší armády byly často namířené proti občanům Paříže. To skončilo až pádem Bastily dne 14. července 1789.

Ludvík XVI.: Bylo to mé právo, ale nikdy jsem neměl v úmyslu rozlít krev.

Barère: Navzdory Vaším slibům ÚNS jste odmítl uznat zrušení feudalismu, jak je uvedeno v Deklaraci práv člověka a občana. Ve Versailles při příležitosti banketu byla navíc údajně pošlapána kokarda.⁷¹

Ludvík XVI.: Moje odmítnutí bylo spravedlivé. Nikdy jsem neviděl znesvěcení kokardy.

Barère: Dne 21. června 1791 jste se pokusil utéct do Varennes a písemně jste protestoval proti činnosti ÚNS.⁷²

Ludvík XVI.: Podívejte se pořádně na to, co jsem v té době řekl.

Barère: Jste jedním ze spoluviníků, kteří zapříčinili masakr na Martově poli dne 17. července 1791.⁷³

Ludvík XVI.: O tom nic nevím.

Barère: V červenci 1791 podepsal Fridrich Vilém II. a Leopold II., bratr královny Marie Antoinetty, Pilnickou deklaraci, kterou se zavázali znovu zavést ve Francii absolutní monarchii a vy jste o této úmluvě mlčel až do okamžiku, kdy byla známa celé Evropě.

Ludvík XVI.: To byla chyba mého ministra.

Barère: Podporoval jste kontrarevoluční povstání v Arles.

⁷¹ Kokarda: stužka v národních barvách.

⁷² Před útekem sepsal král prohlášení o svém nepřátelském postoji k Revoluci, které zanechal v Tuileriích.

⁷³ Při podepisování petice proti navrácení práv králi se zde nashromáždil dav. V rámci jeho rozeznání vydal starosta Paříže Bailly příkaz ke střelbě. Několik set osob bylo zraněno a přibližně 50 usmrceno.

Ludvík XVI.: Následoval jsem rady svých ministrů.

Barère: Vaši dva bratři, Ludvík-Stanislas-Xavier a Charles-Philippe,⁷⁴ toho času v exilu, jsou obviněni z vytváření vojenských pluků, půjčování peněz a uzavírání smluv za účelem obratu Revoluce. [*Jako důkaz se předkládá dopis adresovaný Ludvíku XVI. a podepsán oběma jeho bratry.*]

Ludvík XVI.: Zavrhl jsem je, jakmile jsem se dozvěděl o jejich chování. O tomto dopise nic nevím.

Barère: Jste obviněn z toho, že máte ve francouzských koloniích agenty podněcující kontrarevoluci (viz haitská revoluce).⁷⁵

Ludvík XVI.: Nemám s tím nic společného.

Barère: Chráníte fanatické vnitřní nepřátele Francie, aristokraty a duchovenstvo, abyste mohl obnovit „starý režim“.

Ludvík XVI.: O tom nic nevím.

Barère: Dne 29. listopadu 1791 Shromáždění vydalo dekret, podle něhož kněží, kteří vzdorují,⁷⁶ přestanou přijímat státní prostředky. Toto nařízení jste vetoval.

Ludvík XVI.: Ústava mi dala právo vetovat.

Barère: Způsobil jste krveprolití Francouzů.

Ludvík XVI.: Ne, to jsem nebyl já.

Barère: Nechal jste si zhotovit v tuilerijském zámku železnou skříň a zde uzamkl dokumenty.

Ludvík XVI.: Nemám o tom tušení.

Barère: Zde je Váš dopis [*předložení*] biskupovi z Clermontu a jeho odpověď na něj z 16. dubna 1791.

Ludvík XVI.: Nepoznávám ho.

Barère: Nepoznáváte svůj podpis?

Ludvík XVI.: Ne.⁷⁷

[...]

Ludvík XVI. tak popíral všechny činy, které mu byly přičítány, a veřejně skutky sváděl na zodpovědnost svých ministrů. Neuznal existenci železné skříňky ani pravost listin, které mu

⁷⁴ Oba se později stali francouzskými králi. Ludvík-Stanislas-Xavier jako Ludvík XVIII. a Charles-Philippe jako Karel X.

⁷⁵ Vzpouřa otroků, kteří pod vlivem revoluce ve Francii požadovali plná občanská práva.

⁷⁶ Během francouzské revoluce Národní shromáždění zrušilo tradiční strukturu francouzské katolické církve a reorganizovalo ji jako instituci v rámci struktury nové francouzské vlády. Jednou z nových požadavků byla nutnost přísahy věrnosti státu před všemi cizími vlivy, jako je například papež. Toto vytvořilo rozkol uvnitř francouzského duchovenstva.

⁷⁷ SOBOUL, Albert. *Le Procès de Louis XVI*. Paris: Gallimard, 1973, s. 148 – 159.

byly předloženy. Ačkoli byl výslech dlouhý, Ludvík XVI. zůstal klidný a vhodně odpovídal na otázky.

Průběh jednání nejlépe vystihuje Mignet: „*Ludvík XVI. dovolával se ochrany zákona, kterého nepřipouštěl konvent,⁷⁸ a konvent snažil se dokázati pokusy protirevoluční, kterých Ludvík XVI. nechtěl doznati.*“⁷⁹

Po králově návratu do Templu se Konvent zabýval jeho žádostí na obhájce.⁸⁰ Téměř jednohlasně bylo schváleno, že si Ludvík XVI. může pro řízení zvolit své poradce.⁸¹ Jak jsem uvedla výše, byli nakonec tři a jejich cílem bylo obnovit důvěru v krále. Ludvík měl během přípravy na obhajobu, která byla vyhlášena na 26. prosinec 1792, pronést: „*Jsem tím jist, vydají mne na smrt; ale co na tom, zabývejme se mou pří, jako kdybych ji měl vyhráti.*“⁸²

3.2.3 Obhajoba krále

Obhajobu Ludvíka XVI. pronesl Romain de Sèze, brilantní právník z Bordeaux a pozoruhodně dobrý orátor, jehož srdceryvné a vášnivé perorace⁸³ byly vždy oslavovány. Kromě toho byl považován za vynikajícího právního myslitele a стратега. Šlo o jednoho z nejvýznamnějších představitelů uznávajících právní tradice nejen v Bordeaux a na tamní právnické fakultě, ale po celé Francii. Sympatizoval s monarchií a rezolutně odmítal přijmout jakoukoli funkci od Direktororia⁸⁴ či od Napoleona, jejichž vládu považoval za ilegální. Raději upřednostňoval odchod do důchodu, než aby zradil své přesvědčení. Na to však později doplatil, když byl kvůli svým postojům uvězněn. Po svém propuštění v roce 1794 se stáhl z veřejného života.⁸⁵

De Sèzova obhajoba byla dobře upravená, elegantní, svědomitá, ale bez příliš velkého lesku.⁸⁶ Ve své řeči nejprve vyjádřil podporu zásadě nedotknutelnosti krále, která byla obsažena v Ústavě z roku 1791. Dále namítal, že zástupci lidu nemohou být královi soudci, když jsou zároveň jeho žalobci (rozhodují o Ludvíkově osudu a sami ho obviňují). Chování Ludvíka XVI. se pokoušel všemožně ospravedlnit a prohlašoval, že jeho záměry byly vždy čisté a prosté výtek.⁸⁷ Jelikož byl Ludvík XVI. souzen jako občan, de Sèze se dovolával práv, jež náleží všem bez rozdílu. Tázal se, kde je porota, tedy druh záruky, kterou zákon poskytuje občanům,

⁷⁸ Viz zákaz hájit se s pomocí obhájců.

⁷⁹ MIGNET: *Dějiny revoluce francouzské...*, s. 242 – 243.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ SOBOUL: *Le Procès de Louis XVI...*, s. 160.

⁸² MIGNET: *Dějiny revoluce francouzské...*, s. 243.

⁸³ Závěrečné řeči.

⁸⁴ Vláda pěti direktorů ve Francii, od 2. listopadu 1795 do 10. listopadu 1799.

⁸⁵ JORDAN: *The King's Trial...*, s. 124 - 125.

⁸⁶ MATHIEZ: *Francouzská revoluce...*, s. 231.

⁸⁷ MIGNET: *Dějiny revoluce francouzské...*, s. 244.

k prokázání jejich nevinu.⁸⁸ Snažil se tak dokázat, že je proces s králem výjimečný a že vykazuje znaky nezákonnosti.

Nejslavnější jsou poslední slova celé de Sèzovy závěrečné řeči, jež jsou, stejně jako většina jeho řečových projevů, výzvou k historii. Závěr jeho obhajoby je až patetický, plný vychvalování králových ctností a připomenutí dobrých skutků prvních let jeho panování.⁸⁹ „*Ludvík vstoupil na trůn ve dvaceti letech, na trůně dal příklad dobrých mravů, neměl na něm žádné zločinné slabosti ani porušující vášně, byl hospodárný, spravedlivý, přísný, jevil se tu vždy vytrvalým přítelem lidu. Lid si přál odstranění nějaké nepohodlné daně, která jej tížila, zrušil ji. Lid si přál zrušení poddanství, zrušil je nejprve na svých panstvích. Lid žádal reformy v trestním zákonodárství, aby zmírněn byl osud obžalovaných, provedl tyto reformy. Lid chtěl, aby nesčetní Francouzové, kteří drsností našich zvyků byli až dosud zbaveni práv, náležitých občanům, dostali tato práva nebo jich opět nabyli, poskytl jim je svými zákony. Lid chtěl svobodu, dal mu ji. [...] Občané, nedokončím... Zastavuji se před dějinami; pamatujte, že budou soudit váš soud a že jejich soud bude soudem věků.*“⁹⁰

Ludvík poté sám pronesl: „Slyšeli jste mou obhajobu, nebudu se k ní již detailně vracet. Mluvím k Vám zřejmě naposled, mé svědomí je čisté a můj obhájce říkal pravdu. Nikdy jsem se nebál veřejného slyšení ohledně mého chování, ale mé srdce je rozerváno, když se mi klade za vinu, že jsem způsobil prolévání krve a že mám na svědomí povstání z 10. srpna. Mám za to, že jsem vždy jednal s láskou k lidu a způsobem, jakým jsem se choval, dokázal jsem, že se nebojím a že jsem si vždy počínal tak, abych ušetřil jejich krev.“⁹¹

3.3 Hlasování o vině, vyjádření lidu k rozsudku a trestu

Dne 14. ledna 1793 předložil Konvent poslancům tři otázky, na které měli odpovědět.⁹²

„1. Je Ludvík Kapet vinen ze zločinu spiknutí proti veřejné svobodě a úkladům proti národní bezpečnosti?

2. Je třeba, aby se národ vyjádřil k vynesení rozsudku?

3. Jaký trest má být Ludvíkovi vyměřen?“⁹³

⁸⁸ NEUMANN, Stanislav Kostka. *Francouzská revoluce: populární dějiny bojů francouzské společnosti na sklonku 18. století. Díl druhý, Zápas s občanskou reakcí*. 2. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1955, s. 22-24.

⁸⁹ MATHIEZ: *Francouzská revoluce...*, s. 231.

⁹⁰ NEUMANN: *Francouzská revoluce, Druhý díl...*, s. 22-24.

⁹¹ Překlad z originálu - SOBOUL: *Le Procès de Louis XVI...*, s. 186.

⁹² Poslanci Konventu o všech otázkách hlasovali, možné odpovědi byly vždy buď „ano“ nebo „ne“.

⁹³ SOBOUL: *Velká francouzská revoluce...*, s. 201.

3.3.1 K otázce viny

O Ludvíkově vině za spiknutí proti obecné bezpečnosti státu (souhrnné označení jeho zločinů) se hlasovalo dne 15. ledna 1793.⁹⁴

Zástupci Konventu měli možnost písemně odůvodnit své hlasování. Této příležitosti využilo 37 poslanců.

Hlasování se nemuseli účastnit ti členové Konventu, kteří byli řádně omluveni. Absence bez udání důvodu nebyla možná.

27 poslanců se vyhýbalo jasné odpovědi s argumentem, že členové Konventu nejsou oprávněni vynést soudní rozhodnutí.⁹⁵ Zdroje o nich dále mlčí, z povahy věci mám však za to, že šlo o stoupence Girondy.

Konečné výsledky hlasování o Ludvíkově vině vypadaly následovně: v době hlasování měl Konvent 749 členů, 31 poslanců nebylo přítomných, 691 z nich pak hlasovalo pro vinu Ludvíka XVI. a ti poslanci, kteří se nevyjádřili jasně (27), byli považováni za nepřítomné.⁹⁶

Shromáždění tak jednomyslně rozhodlo, že je Ludvík vinen. Přikročilo se tedy k otázce odvolání se k lidu.⁹⁷

3.3.2 K otázce vyjádření lidu

S návrhem uchýlit se k manévru o odvolání se k lidu přišli girondini, kteří se nechtěli kompromitovat zaujetím jasného stanoviska ohledně trestu smrti prosazovaného Horou. Podnítili tak možnost ponechat rozhodnutí o Ludvíkově osudu druhořadým osobám, které měli více odvahy než oni sami.

Hlasování o této otázce z velké části ovlivnili svými výstupy Robespierre a Marat. První z nich pronesl dne 28. prosince 1793 obdivuhodnou řeč, v níž poukazoval na nebezpečí, které by zemi vzniklo odvoláním se k lidu. Namítal, že by se takového hlasování neúčastnil pracující lid, plně zaměstnán svou denní prací, čímž by získali převahu royalisté.

Marat poté pravil, že: „*Je možno předložit ke schválení lidu zákon, ale proces s králem není zákonem. Proces jest ve skutečnosti aktem veřejného blaha nebo opatřením všeobecné bezpečnosti, ale opatření pro veřejné blaho se nepředkládá ke schválení lidu.*“⁹⁸

Není proto s podivem, jak dopadlo hlasování, po vystoupení dvou nejlepších řečníků Hory. O otázce vyjádření lidu k rozsudku nad králem se rozhodovalo ve stejný den jako o otázce první, tedy 15. ledna 1793. Ze 749 zástupců jich bylo 28 nepřítomno, 12 z nich odmítlo hlasovat

⁹⁴ TINKOVÁ: *Revoluční Francie...*, s. 104.

⁹⁵ SOBOUL: *Le Procès de Louis XVI...*, s. 274.

⁹⁶ Tamtéž, str. 275.

⁹⁷ MIGNET: *Dějiny revoluce francouzské...*, s. 245.

⁹⁸ MATHIEZ: *Francouzská revoluce...*, s. 233.

nebo se hlasování zdrželo, 287 jich pak hlasovalo pro obrácení se na lid a 424 proti. Pro girondisty tak šlo o ohromující porážku.⁹⁹

3.3.3 K otázce trestu

Zasedání, na kterém mělo být rozhodnuto o rozsudku nad králem, trvalo 36 hodin, od 16. ledna 1793 od deseti hodin dopoledne do 17. ledna deseti hodin večer. O rozsudku se hlasovalo jmenovitě a nahlas.¹⁰⁰ Bylo vskutku téměř nekonečné, protože bylo veřejné a každý poslanec měl naprostou volnost, aby sdělil důvody svého hlasování.¹⁰¹

Jako první hlasoval girondin Mailhe. Byl pro rozsudek smrti, ale dodal: „*Má-li mít smrt většinu, věřím, že je důstojné Konventu, aby přezkoumal, zda by nebylo užitečné okamžik popravy odložit.*“¹⁰²

Namísto trestu smrti někteří z poslanců navrhovali vězení, jiní uvěznění spojené s povinností výkonu určité práce nebo např. vyhoštění.¹⁰³

Při hlasování se 361 členů Konventu vyslovalo pro smrt bez výhrad, a to většinou do 24 hodin. 26 poslanců hlasovalo rovněž pro smrt, avšak s odkladem trestu (přiklonili se tedy k Mailhovu návrhu). 334 zbylých hlasů bylo proti trestu smrti. Stav byl tedy v podstatě 361 „pro“ ku 360 „proti“.¹⁰⁴ Zdroje proto často uvádí, že byl Ludvík XVI. odsouzen k smrti s rozdílem jednoho jediného hlasu. Takový závěr je však nesprávný. Hlasy těch, kteří navrhovali odklad trestu, nelze automaticky považovat za hlasy proti trestu smrti. Tito poslanci byli proto vyzváni, aby se přiklonili k jednomu či druhému. Jelikož poté prohlásili, že jejich hlasování pro smrt bylo nezávislé na žádosti o odklad, činil počet hlasů pro smrt krále 387.¹⁰⁵

Dne 18. ledna 1793 se konalo opětovné hlasování, jelikož byl takový výsledek pro mnoho poslanců těžko uvěřitelný a vyvstala tak pochybnost ohledně správnosti počtu hlasů. Původní výsledek byl však shledán správným a nezbyvalo než konstatovat, že nad Ludvíkem Kapetem¹⁰⁶ byl vynesena trest smrti.¹⁰⁷

Na popud několika poslanců, kteří navrhovali odklad výkonu rozsudku vzhledem k zahraniční situaci¹⁰⁸, zasedal Konvent v rámci procesu s králem znovu, a také naposled, dne 19. ledna 1793. Ve věci hlasovalo 690 poslanců a většina 380 proti 310 rozhodla, že pro

⁹⁹ SOBOUL: *Le Procès de Louis XVI...*, s. 278.

¹⁰⁰ TINKOVÁ: *Revoluční Francie...*, s. 104.

¹⁰¹ MATHIEZ: *Francouzská revoluce...*, s. 233.

¹⁰² TINKOVÁ: *Revoluční Francie...*, s. 104.

¹⁰³ SOBOUL: *Le Procès de Louis XVI...*, s. 280 - 282.

¹⁰⁴ MATHIEZ: *Francouzská revoluce...*, s. 233.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Ludvík XVI. byl během soudního řízení nazýván i oslovován občanským jménem a příjmením.

¹⁰⁷ SANSON: *Paměti pařížských katů...*, s. 164.

¹⁰⁸ MATHIEZ: *Francouzská revoluce...*, s. 233.

vykonání trestu nad královským odsouzcencem není odkladu.¹⁰⁹ Jedním z těch, kteří hlasovali proti odkladu, byl Bertrand Barère de Vieuzac, který namítal, že by odklad „[...] *prodlužoval vnitřní rozpory a oslaboval by Revoluci před vnějšími nepřáteli.*“¹¹⁰

Odsouzení přišel Ludvíkovi do Templu oznámit ministr spravedlnosti. Ten jej přijal bez žalu, byl na to připraven, očekával to. V odklad trestu již ani nedoufal. Žádal tři dny, než předstoupí před Boha. Přál si setkat se ještě se svou chotí a dětmi. Prosil také, aby byl k němu povolán kněz, kterého si sám zvolil.¹¹¹ Konvent se neodvážil poskytnout mu lhůtu tří dnů na přípravu k smrti. Na popraviště ho však směl provázet kněz jeho náboženství a mohl se rozloučit se svou rodinou. Poprava byla vykonána druhého dne.¹¹²

3.4 Poprava

Ludvík XVI. byl popraven 21. ledna 1793 v dopoledních hodinách na pařížském náměstí Svornosti (dříve náměstí Republiky). Popravě přihlíželo mnoho lidí,¹¹³ vždyť šlo o událost ve Francii dosud nevídanou.

Henri Sanson, vnuk popravičského Ludvíka XVI., ve své knize popisuje poslední chvíle Ludvíkova života a zármutek a zoufalství svého děda, jenž musel vykonat rozsudek, jakkoli s ním nesouhlasil. Kat do poslední chvíle doufal, že se králi s pomocí jeho přátel a stoupenců podaří prchnout, že ho lid vezme pod svou ochranu a popravu promění v ovace. Nic takového se však nestalo. Král přijel na popraviště v kočáře v doprovodu svého kněze a dvou četníků. Působil velmi důstojně a klidně. Lid byl ohromen údivem, zachovával chmurné mlčení.

Ludvík XVI. stačil ještě předtím, než ostrý nůž gilotiny sklouzl k jeho hlavě, pronést: „*Francouzové, vidíte svého krále, který je hotov pro vás zemřít. Kéž má krev upevní vaše štěstí. Umírám bez viny na všem tom, z čeho mě obviňují.*“

V posledním okamžiku svého života stihl ještě vzbudit ohromný soucit, zemřel s královskou vznešeností. „*Jeho pevnost, odvaha a chladnokrevnost působily hlubokým dojmem na všechny svědky poprav.*“¹¹⁴

Ludvík XVI. během popravě projevil statečnost a majestátnost, přesto se nikdy nestal mučedníkem. V oblasti politiky byl velmi neúspěšný a jako vládce selhal. Nedá se mu však upřít, že zemřel hrdě jako pravý panovník.

¹⁰⁹ SANSON: *Paměti pařížských katů...*, s. 164.

¹¹⁰ SOBOUL: *Velká francouzská revoluce...*, s. 202.

¹¹¹ MIGNET: *Dějiny revoluce francouzské...*, s. 247.

¹¹² SANSON: *Paměti pařížských katů...*, s. 165.

¹¹³ FURET: *Francouzská revoluce...*, s. 173 – 174.

¹¹⁴ SANSON: *Paměti pařížských katů...*, s. 165 – 169.

„Tak zahynul v třicátém devátém roce po vládě šestnáct a půl léta trvajících, strávené hledáním dobra, nejlepší, ale nejslabší z panovníků. Jeho předkové mu odkázali revoluci. Jest jediným snad z vládců, kteří nemajíce vášně, neměli ani touhy po moci a kteří spojovali dvě vlastnosti, jež činí dobré krále, bázeň před Bohem a lásku k lidu. Zahynul v oběť vášni, jichž neměl, vášni svého okolí, jež byly mu cizí, a vášni lidu, jichž nevznítil. Je málo králů, kteří by zachovali tak úctyhodnou památku. Dějiny budou o něm vyprávěti, že s větší silou charakteru byl by býval králem ojedinělým.“¹¹⁵

Svůj ryzí charakter a velké srdce prokázal i v závěti, kterou sepsal 25. prosince 1792 v Templu. V té se především obrací k Bohu, kterému se odevzdává a prosí o milosrdenství. Odpouští svým nepřátelům i strážcům, kteří se k němu zachovali mnohdy velmi špatně, avšak v dobré víře, že je to jejich povinnost. Svému synovi vzkazuje, že pokud ho potká neštěstí stát se králem, aby myslel hlavně na blaho svých spoluobčanů a zapomněl na všechnu nenávisť, zatrplost a na vše, co souvisí s neštěstím a zármutkem, který si prožili. Prosí svou ženu, aby mu odpustila všechno zlé, co kvůli němu musela vytrpět. Projevuje uznání těm, kteří mu prokázali opravdovou a nezištnou přízeň.¹¹⁶ I na sklonku života tak myslel do budoucna a předvedl svůj čistý a morální charakter.

¹¹⁵ MIGNET: *Dějiny revoluce francouzské...*, s. 248 – 249.

¹¹⁶ XVI, Louis. *Testament de Louis XVI, dernier roi des Français; ses dernières paroles sur l'échafaud et le procès-verbal des commissaires nommés par le conseil exécutif, pour assister à son exécution*. Paris: Caillot et Courcier, s. 1 – 8.

4. Proces s Marií Antoinettou

4.1 Uvěznění v Conciergerie

Po králově popravě byla Marie Antoinetta ještě několik měsíců držena v Templu. Společně s ní zde byly i její děti – Marie Tereza¹¹⁷ a Ludvík Karel¹¹⁸ – a taktéž sestra Ludvíka XVI., švagrová Marie Antoinetty, zvaná madame Alžběta.¹¹⁹

Ač byla úplně zlomená a zdrcená vlivem událostí, zůstala jí moc získávat si lidi kolem sebe. Z jejich strážců se časem stali pomocníci, kteří jí přinášeli zprávy psané na kouscích papíru citronovou šťávou či neviditelným inkoustem. Tajné vzkazy se k bývalé královně dostávaly formou zátek na lahvích či krbem, který měla v pokoji v Templu. Častým způsobem dorozumívání byly i posunky, jimiž byla Marie Antoinetta informována o politických a vojenských událostech. Bylo taktéž dohodnuto, že kolportér¹²⁰ bude před Templem vykřikovat důležité zprávy hlasitěji než obvykle, aby se tak dostaly až k ní.¹²¹

V červenci 1793 ji však potkala obrovská rána. Třetího dne toho měsíce dorazila do Templu delegace komisařů Komuny s oznámením, že se Ludvík Karel svěruje do péče národu. Důvod odebrání spočíval v tom, aby tehdy osmiletý následník trůnu zapomněl na své královské postavení. Bylo taktéž rozhodnuto, že na jeho vzdělání bude dohlížet občan Simon.¹²²

Ani ne o měsíc později se nad bývalou královnou stáhla mračna úplně – dne 1. srpna 1793 vydal Konvent dekret, kterým nařídil, aby byla Marie Antoinetta postavena před tzv. revoluční tribunál.¹²³

Den nato byla z Templu přeložena do Conciergerie. V celé Paříži se vědělo, že Conciergerie je vězením pro ty nejnebezpečnější politické vězně. Zápis jména do seznamu přijatých vězňů se pokládalo za úmrtní list. Marii Antoinettě i veřejnosti se tak mělo dát najevo, že její uvěznění zde je vlastně začátkem jejího konce. Šlo o jakési gesto, kterým byla vyjádřena nutnost rychlého jednání, již příliš dlouho vězněné královny. Slovenský autor Stefan Zweig její uvěznění zde nazval „předpokojem smrti“.¹²⁴

¹¹⁷ Přezdívána Madame Royale. Zůstala uvězněna po další tři roky. Provдалa se za svého bratrance vévodu d'Angoulême. Zůstala bezdětná. Většinu života prožila ve Vídni, pár let ale dokonce i v Praze. Zemřela roku 1851 ve Vídni na zápal plic.

¹¹⁸ Zemřel v Templu nejspíše 8. června 1795 ve věku deseti let vlivem nekvalitní stravy a nesnesitelných hygienických podmínek. Lékař, který provedl pitvu jeho těla, odnesl a ukryl jeho srdce, které je dnes vystaveno v křížšťálové urně v katedrále Saint-Denis.

¹¹⁹ Jako symbol monarchie byla popravena dne 10. května 1794.

¹²⁰ Pouliční prodejce tiskovin.

¹²¹ ZWEIG, Stefan. *Mária Antoinetta*. Bratislava: Máj, 1970, s. 342.

¹²² GREY, Juliet. *Marie Antoinetta: Strmý pád*. 1. vydání. Ostrava: DOMINO, 2014, s. 314 – 316.

¹²³ SANSON: *Paměti pařížských katů...*, s. 201.

¹²⁴ ZWEG: *Mária Antoinetta...*, s. 360.

4.2 Důkazní prostředky a průběh procesu

Sepsáním obžaloby byl pověřen Antoine Quentin Fouquier de Tinville, vystupující od roku 1793 jako občan Fouquier-Tinville, veřejný žalobce revolučního tribunálu.¹²⁵ Obžalovací spis měl Fouquier-Tinville sepsaný záhy, problémem však bylo opatřit důkazy, o které by mohl žalobní body opřít.

Vyšetřování se protahovalo. Skutků, které se královně kladly za vinu, bylo několik, avšak důkazů, které by podporovaly tvrzení o zločinech přikládaných Marii Antoinettě, se nenacházelo.¹²⁶ Z důvodu absence písemných důkazů byl nakonec celý proces s Marií Antoinettou postaven na výpovědích rozličných svědků.

Nejprve došlo k výslechu královnina nejbližšího okolí - dne 6. října 1793 jejího syna, Ludvíka Karla, den nato pak její dcery Marie Terezy a švagrové Alžběty. Dne 12. října 1793 stanula Marie Antoinetta poprvé před revolučním tribunálem v rámci neveřejného výslechu. 13. října jí byli přiděleni dva obhájci ex offio a den poté začal samotný proces. Na závěr, dne 16. října, po výpovědích desítek svědků, hlasování poroty a odsouzení, byla Marie Antoinetta ještě téhož dne popravena. Soudní řízení tak bylo vskutku bleskové.

4.3 Obžaloba

Než se dostanu k samotnému procesu, výslechu královny a ostatních svědků, věnovala bych se tomu, co bylo Marii Antoinettě kladeno za vinu, resp. z jakých zločinů ji Fouquier-Tinville obvinil.

Veřejný žalobce v osmistránkovém obžalovacím spise uvádí, že vdova po Ludvíku Kapetovi byla postavena před revoluční tribunál jako obžalovaná z úmyslného:

- spiknutí proti Francii,
- udržování styků a korespondence s okolními státy, a to i po revoluci,
- mrhání francouzskými financemi pořádáním výstředních zábav,
- šíření protirevolučních spisů,
- prozrazení vojenských plánů a útoků,
- rozpoutání občanské války a prolití krve občanů Francie,
- zosnování spiknutí dne 10. srpna, které bylo nakonec zmařeno odvážným jednáním vlastenců,
- incestu se svým synem, Ludvíkem Karlem Kapetem,
- pletich za účelem vyvolání kontrarevoluce,

¹²⁵ CASTELOT, André. *Le Procès de Marie-Antoinette*. Paris: Perrin, 1993, s. 125.

¹²⁶ SANSON: *Paměti pařížských katů...*, s. 202.

- organizace vzpour proti bezpečnosti Francie,
- posílání milionů z francouzské pokladnice svému bratrovi, Josefu II.,
- apod.¹²⁷

Alespoň tolik uvádím namátkou z překladu obžaloby. Dle mého názoru bylo jejím primárním cílem Marii Antoinettu pošpinit a vytvořit jakýsi základ, na jakém se bude v rámci jejího výslechu stavět. Nepřísluší mi hodnotit, co jí bylo za vinu kladeno oprávněně a co nikoliv. Z textu obžaloby však nevyplývá, snad kromě smyšleného obvinění z incestu (viz dále), nic konkrétního. Veřejný žalobce užívá obecné pojmy, jako „spiknutí“, „útoky“, „pletichy“, avšak žádný konkrétní následek nedovozuje. Proces a poprava Ludvíka XVI. byla nevyhnutelnou politickou tečkou za revolucí, avšak v procesu s královnou spatřuji spíše osobní zášť a pomstu za její nezřízený život v blahobytu. A jelikož žalobce neměl v rukou žádný hmatatelný důkaz, byl nucen k sepsání obžaloby na základě svých domněnek, jež měl za cíl v rámci procesu potvrdit. Z toho důvodu považuji proces s Marií Antoinettou za, až ukázkově, vykonstruovaný.

4.4 Soud

4.4.1 Výslech Ludvíka Karla, Marie Terezy a Madame Alžběty

Výslech Ludvíka Karla Kapeta proběhl v Templu. Mladý Ludvík v prohlášení před náměstkem prokurátora Komuny Jacquesem-Reném Hébertem, pařížským starostou Jeanem-Nicolasem Pachem a prokurátorem Komuny Pierrem-Gaspardem Chaumettem uvedl, že ho jeho matka a teta často braly do postele, aby spal mezi nimi. Z toho pánové učinili závěr, že zde ženy páchaly různé neřesti a že se nedá pochybovat o tom, že zde došlo ke krvesmilstvu mezi matkou a synem. K tomu mělo docházet za účelem mravního vlivu na následníka trůnu.¹²⁸ Nutno podotknout, že výslech Ludvíka Karla probíhal jen před starostou, prokurátorem a jeho náměstkem, samotná výpověď byla přednesena až v rámci procesu s královnou. Nelze proto určit s jistotou, co mladý Ludvík přesně uvedl a co byly pouhé domněnky přítomných mužů.

Tento důkazní prostředek byl v rámci soudního řízení proveden přečtením doznání Ludvíka Karla, které bylo sepsáno na listině zjevně rukou dospělého člověka a Ludvíkem podepsáno.¹²⁹

Druhý den byla vyslechnuta dcera Marie Antoinetty a její švagrová. Měly se vyjádřit především k prohlášení Ludvíka Karla ohledně incestu. Obě takové nařčení odmítly. Marie Tereza uvedla, že *„byla naprosto rozhořčena a vyděšena, když slyšela takové hrůzy, šlo o*

¹²⁷ LOUVION, Jean-Baptiste Marie. *Procès criminel de Marie-Antoinette de Lorraine*. Paris: Chez Denné, la citoyenne Toubon, [et] Cordier, 1793, s. 9 – 21.

¹²⁸ SANSON: *Paměti pařížských katů...*, s. 208.

¹²⁹ GREY: *Marie Antoinetta: Strmý pád...*, s. 372.

hloupé lži“. Po výslechu vyjádřila přání setkat se s matkou, což jí nebylo povoleno. Navíc byla varována, aby své tetě nic neříkala. Madame Alžběta byla vyslechnuta hned po ní, mělo se tak předejít případnému ovlivňování. Na tak šokující otázky posléze reagovala s pohrdáním a zneužívání synovce popřela.¹³⁰

I přes zpochybnění výpovědi osmiletého Ludvíka jeho starší sestrou a tetou šlo o jeden z hlavních důkazů proti Marii Antoinettě. Zweig toto označil za „jednu z největších podlostí, kterou kdy vymysleli proti matce“.¹³¹

4.4.2 Neveřejný výslech, 12. října 1793

Na den 12. října byla Marie Antoinetta předvolána ke svému prvnímu výslechu do velkého „sálu svobody“.¹³² Výslech vedl Martial Joseph Armand Herman, chránělec Robespiera a toho času prezident tribunálu. Účasten byl taktéž veřejný žalobce Fouquier-Tinville, několik zapisovatelů a stráž.¹³³

Prezident Herman královnu nejprve požádal, aby přítomným sdělila své jméno, věk, povolání, zemi a bydliště. Královna odpověděla: „*Marie Antoinetta Lotrinská z Rakouska, ve věku 37 let, vdova po králi Francie*“.

Herman se v rámci neveřejného výslechu zaměřil na hlavní body obžaloby s tím, že tato budou v rámci procesu dále rozvíjena. Prověřoval tak zejména vztahy královny s Rakouskem, překročení rozpočtu, negativní vliv na Ludvíka XVI., jehož nesčetněkrát využívala, či její roli v několika sporných epizodách revoluce, např. útěk a zatčení ve Varennes, masakr v Tuileriích (10. srpna 1792), apod. Marie Antoinetta opanovala, že svého manžela milovala příliš mnoho, aby zneužívala peníze své země, a navíc, na základě principů, které ji pojily k Francii, by tak nikdy neučinila. Tvrdila, že její bratr peníze nepotřeboval, proto mu ani žádné neposlala.

Herman dále poukazoval na vládu Ludvíka XVI. plnou přetvářky, podlosti a zrady, s nimiž zneužíval důvěry svého lidu. Bývalá královna odvětila, že je pravdou, že byl lid oklamán, že to bylo velmi kruté, ale že ani ona, ani její manžel, lid nepodváděli. Herman na to opáčil, kdo tedy lid klamal. Marie Antoinetta neurčitě odpověděla, že ti, co na tom měli zájem. Herman požadoval upřesnění. Na to však královna řekla, že neví, že takové lidi nezná.

¹³⁰ CAMPAN, Jeanne Louise Henriette. *The Memoirs of Marie Antoinette (Complete)*. Alexandria: Library of Alexandria, 1925, s. 411.

¹³¹ ZWEG: *Mária Antoinetta...*, s. 380.

¹³² Jeden z výslechových sálů v budově Conciergerie, tzv. la salle de Liberté, druhou místností byla la salle de l'Egalité. K tomu více na <<http://www.justice.gouv.fr/histoire-et-patrimoine-10050/la-justice-dans-lhistoire-10288/le-tribunal-revolutionnaire-22842.html>>.

¹³³ ZWEG: *Mária Antoinetta...*, s. 381.

Prezident tribunálu dále Marii Antoinettě vytknul, že spolu s Ludvíkem XVI. usilovali o potlačení svobody, že se chtěli vrátit na trůn stůj co stůj, i přes četné oběti vlastenců. Marie Antoinetta na to rázně odpověděla tak, že se na trůn vracet nemuseli, byli tam totiž vždy.¹³⁴

Nakonec se Herman bývalé královny zeptal, zda si myslí, že jsou králové potřební pro štěstí lidu. Marie Antoinetta uzavřela, že si nadevše přeje rozkvět Francie, ale že králů je zapotřebí, jelikož jednotlivec nemá právo rozhodovat o zásadních věcech.

Královna byla otázána, zda si žádá, aby ji během hlavního líčení zastupoval jí zvolený obhájce. Prohlásila, že žádného obhájce nezná, aby jí byl tedy některý přidělen.¹³⁵

Den nato, 13. října, se jejího případu ujali dva advokáti - Claude François Chauveau-Lagarde a Guillaume Alexandre Tronsson.¹³⁶ Vzhledem k tomu, že byli oba jmenováni velmi spěšně a neměli absolutně žádný čas na přípravu obhajoby, podala Marie Antoinetta žádost o třídní odročení jednání, které bylo nařizeno na 14. října. Žádost adresovala tomu nejvyššímu, Robespierrovi. Ten však na její prosbu vůbec nereagoval, obhájci tak měli na přípravu pouze jednu noc. V osm hodin ráno začal oficiálně proces s Marií Antoinettou.¹³⁷

4.4.3 Soudní projednání obžaloby, 14. – 16. října 1793

Hlavní líčení se konalo ve stejné místnosti, kde byla Marie Antoinetta před dvěma dny poprvé vyslechnuta. Bylo tu pro ni připravené křeslo na vyvýšeném podiu. Před ní usedl prezident Herman a přísedící - Étienne Foucault, Joseph Donzé de Verteuil a Marie Joseph Emmanuel Lanne. V rohu měl své místo žalobce Fouquier-Tinville. O osudu královny pak mělo rozhodnout dvanáct přítomných porotců.

Soudní zapisovatel Fabricius nejprve přečetl obžalobu,¹³⁸ poté následovala nekonečná přehlídka svědků. Během čtyř zasedání, rozložených do dvou dnů, bylo předvoláno na čtyřicet lidí. Avšak žádný z nich neposkytl rozhodující svědectví – šlo o rozličná obvinění, pomotané svědecké výpovědi, navíc bez časové a logické souvislosti. Svědci zde přísahali o tom, co viděli, slyšeli, ale neměli nic, čím by své tvrzení podložili. Většina výpovědí byla bezvýznamná a obžaloba je tak nemohla použít.¹³⁹

Jeden ze svědků uvedl, že Marie Antoinetta vyplácela svým známým rozsáhlé finanční částky, které čerpala z královské apanáže hrazené z daní občanů. Další z nich, François Tisset, tvrdil, že viděl její podpis na poukázkách opravňující přítelkyni královny madame de Polignac

¹³⁴ CASTELOT: *Le Procès de Marie-Antoinette...*, s. 138 - 143.

¹³⁵ ZWEG: *Mária Antoinetta...*, s. 383 - 384.

¹³⁶ SANSON: *Paměti pařížských katů...*, s. 206.

¹³⁷ GREY: *Marie Antoinetta: Strmý pád...*, s. 362.

¹³⁸ CASTELOT: *Le Procès de Marie-Antoinette...*, s. 151 - 152.

¹³⁹ ZWEG: *Mária Antoinetta...*, s. 387 - 388.

k vyplacení ohromné sumy peněz a že spatřil i králem podepsané listiny, jež slibovaly platby různým ministrům. Na otázku, k jakému dni byly listiny datovány, Tisset prohlásil, že k 10. srpnu 1792. Toho dne však došlo hned zrána k napadení Tuilleries, stěží by tak král mohl něco podepsat, jelikož byl pod dohledem Národního shromáždění.

Obhájci královny požadovali předložení dokumentu, kterým by došlo k prokázání takového tvrzení. Tribunál však žádné takové listiny neměl.

Stejně se postupovalo i v četných případech, kdy svědci odkazovali na korespondenci Marie Antoinetty, kupř. s velicím důstojníkem Švýcarské gardy, v němž se měla dotazovat, zdali může na jeho muže v případě povstání monarchie spoléhat. Na otázku obhajoby, kde je dopis a zda ho svědci viděli na vlastní oči, tito povětšinou s koktáním začali ustupovat a vykrucovat se.¹⁴⁰

Tak se postupovalo celé dva dny. Svědci obžaloby pronesli určité tvrzení a Marie Antoinetta se k tomu krátce vyjádřila. Nakonec byl každý ze svědků smeten obhajobou na neunesení důkazního břemene.

Nejvíce na porotu a samotnou obžalovanou zapůsobila výpověď svědka Héberta, který zde přednášel hlášení z výslechu malého Ludvíka Karla. Přečetl svoji zprávu o incestu, ke kterému mělo v Templu docházet, kde odkazoval především na spaní Ludvíka Karla v posteli se svou matkou a tetou, a v níž kupř. pohlazení syna označil jako „*pollutions indécentes*“ (sprosté znečištění) a „*manège criminel*“ (trestné intrikaření). Vyvolal tím očekávaný všeobecný odpor. Marie Antoinetta odmítla takové obvinění a apelovala na všechny přítomné ženy, že nenávidí, kterou zde ten zhýralec vyvolává, je obrovská. Uvedla, že je nesmírně jednoduché vyslýchat osmiletého chlapce, jež řekne vše, co si přejete.¹⁴¹ Vzhledem k tomu, že na dobových kresbách jsou na lavicích pro veřejnost zobrazeni sami muži, a kde navíc zjevně převažovali odpůrci než zastánci, její apel se zjevně minul účinkem.

Po skončení výslechu svědků se Herman Marie Antoinetty zeptal, zda by chtěla dodat něco na svou obranu. Po krátkém zaváhání královna duchapřítomně odpověděla, že proti ní žádný ze svědků neřekl nic závažného. Dodala, že není možné, aby jí byly kladeny za vinu činy, jichž se dopustil její manžel, který navíc podle Ústavy nebyl odpovědným.¹⁴²

¹⁴⁰ GREY: *Marie Antoinetta: Strmý pád...*, s. 367 - 369.

¹⁴¹ DE SAINT SAUVEUR, Charles. *Procès de Marie-Antoinette: „J'en appelle à toutes les mères“* [online]. leparisien.fr, 16. října 2016 [cit. 27. března 2018]. Dostupné na <<http://www.leparisien.fr/culture-loisirs/j-en-appelle-a-toutes-les-meres-16-10-2016-6213846.php>>.

¹⁴² SANSON: *Paměti pařížských katů...*, s. 211.

4.4.4 Hlasování poroty a odsouzení

Po skončení výslechu svědků odvedly strážce Marii Antoinettu ze síně a Herman položil porotcům čtyři otázky, jejichž zodpovězením mělo být rozhodnuto o královnině vině či nevině.

1. Bylo zjištěno, že Marie Antoinetta udržovala s cizími státy styky, aby jim dodávala peněžitou pomoc, umožnila vstup na francouzské území a usnadnila úspěch jejich zbraní?
2. Byla Marie Antoinetta Rakouská, vdova po Ludvíku Capetovi, usvědčena, že se účastnila takových styků?
3. Bylo zjištěno, že stála za spiknutími, aby uvnitř republiky roznítla občanskou válku?
4. Byla Marie Antoinetta Rakouská, vdova po Ludvíku Capetovi, usvědčena, že se účastnila takových spiknutí?¹⁴³

Prezident tribunálu Herman se tak ve svém závěrečném návrhu věnoval jen tomu, zda je někdejší královna vinná udržováním styků s cizinou, podporou vítězství nepřátelských armád a povstání uvnitř republiky. Neptal se porotců, zda si myslí, že je marnotratná, cizoložnická či krvesmilná¹⁴⁴, ačkoli právě o to se obžaloba z velké části opírala.

Porota byla, v otázce viny jejich bývalé královny, značně na rozpacích. Dnes můžeme říci s jistotou, že Marie Antoinetta svou zemi zradila. Důkazem toho budiž její korespondence s hrabětem Fersenem, v níž ho prosila o pomoc, a která je momentálně uložena ve Státním archivu ve Vídni. V době rozhodování o osudu královny však porota neměla „v ruce“ nic, žádný písemný důkaz, který by svědčil o její vině.¹⁴⁵

Porotci se radili hodinu,¹⁴⁶ dá se říct „na oko“. Bylo jim jasné, že je Konvent nepovolal, aby zde rozhodovali, ale uložil jim, aby odsoudili ženu, která je pro stát nebezpečná. Od začátku nebylo cílem vydání spravedlivého rozsudku. Chybělo jasné usvědčení, právo bylo na straně královny. Členové poroty přesto kolem čtvrté hodiny ranní, dne 16. října 1793, jednohlasně prohlásili Marii Antoinettu vinou ze zločinů, ze kterých byla obviněna.¹⁴⁷

Porota vynesla takové rozhodnutí i přes to, že obvinění ze styků s nepřátelskou cizinou nebylo v průběhu procesu potvrzeno. Jak jsem uvedla již výše, v době Revoluce se na zásady moc nehledělo. Není proto s podivem, že bylo rozhodnuto v rozporu s jedním z nejzákladnějších principů, známého již od středověku - „in dubio pro reo“.

¹⁴³ ANTOINETTE, Marie. *The Accusation, Trial, Defence, Sentence, and Execution, of Marie Antoinette, Late Queen of France, Translated from the French*. London: J. Elder, 1793, s. 72 – 73.

¹⁴⁴ ZWEG: *Mária Antoinetta...*, s. 392 - 393.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ SANSON: *Paměti pařížských katů...*, s. 212.

¹⁴⁷ ZWEG: *Mária Antoinetta...*, s. 393 – 394.

Poté, co porota uznala Marii Antoinettu vinnou ze všech 4 bodů Hermanova závěrečného návrhu, došla na řadu otázka trestu. Veřejný žalobce žádal pro Marii Antoinettu trest smrti, a to podle části druhé (Zločiny a jejich trestání), odstavce prvního (Zločiny proti věcem veřejným), oddílu prvního (Zločiny proti bezpečnosti státu zvenčí) tehdy platného a účinného trestního zákoníku,¹⁴⁸ který zněl: „*Jakýkoli manévr, jakákoli zpravodajská zpráva poskytnutá nepřátelům Francie, která má buď usnadnit vstup na území Francie, nebo umožnit dobytí města, pevnosti, přístavu, skladu nebo arzenálu náležející Francii, nebo poskytnut pomoc vojenskou, finanční, či ve formě zásobování jídlem nebo střelivem, jakýmkoli způsobem umožňující postup cizích armád na francouzské území nebo proti našim pozemním nebo námořním silám, nebo směřující k podrytí autority důstojníků, vojáků a dalších občanů vůči francouzskému národu bude potrestán smrtí.*“¹⁴⁹

Hlavní líčení s bývalou královnou Francie skončilo slovy prezidenta tribunálu: „*Oznámení o tomto rozsudku bude vytištěno a vystaveno po celé republice a řečená Marie Antoinetta, vdova po Ludvíku Kapetovi, bude odvedena na popraviště na Place de la Révolution, kde bude trest v poledne tohoto dne vykonán.*“¹⁵⁰

4.5 Poprava

Královnina poslední vůle, kterou sepsala bezprostředně po vyslechnutí nemilosrdného ortelu, směřoval především k její švagrové, madame Alžbětě, a zveřejněn byl přečtením v obou komorách Parlamentu roku 1816.¹⁵¹ „*Naposledy píši Vám, drahá sestro. Právě jsem byla odsouzena, nikoli ke smrti potupné, která je určena zločincům, ale abych šla za Vaším bratrem. Věřím, že dokáže toliko odhodlání, jako on. Hluboce lituji, že jsem nucena opustit své děti. Žila jsem jen pro ně a pro Vás [...].*“ Ve svém, poměrně dlouhém, testamentu se Marie Antoinetta omlouvá své švagrové za zlo, které jí bylo způsobeno výpovědí Ludvíka Karla. Uvádí, jak je jednoduché poručit dítěti, aby mluvilo, jak si člověk žádá, že Ludvík ani nevěděl, vzhledem ke svému věku, o čem mluví. Prosí Boha za odpuštění, loučí se s dětmi a syna žádá, stejně jako Ludvík XVI. ve své závěti, aby se nikdy nesnažil pomstít její smrt.¹⁵²

¹⁴⁸ Code Pénal přijatý roku 1791.

¹⁴⁹ Překlad znění ustanovení trestního zákoníku z r. 1791, podle kterého byla Marie Antoinetta odsouzena k smrti. Čerpáno z <https://ledroitcriminel.fr/la_legislation_criminelle/anciens_textes/code_penal_25_09_1791.htm>, dne 10. dubna 2018.

¹⁵⁰ GREY: *Marie Antoinetta: Strmý pád...*, s. 376.

¹⁵¹ SANSON: *Paměti pařížských katů...*, s. 213.

¹⁵² ANTOINETTE, Marie. *Testament de Sa Majesté Marie-Antoinette d'Autriche, reine de France et de Navarre, morte martyre le 16 octobre 1793, contenu dans la dernière lettre qu'elle écrivit à S. A. R. Madame Élisabeth, sœur de Louis XVI.* Paris: Gueffier jeune, 1816, s. 1 – 8.

Než byla Marie Antoinetta dopravena z Conciergerie na popraviště, byly jí ostříhány vlasy a svázány ruce. Na Place de la Révolution byla dopravena na dřevěné káře. V pamětech rodu Sansonů, pařížských katů, se píše o chování bývalé královny. Uvádí se zde, že i v tak těžké chvíli vystupovala velice důstojně. Bez sklopení očí a bez zachvění snášela pohledy a nadávky četného davu. Jako opravdová královna.

Kat ji podpíral a dodával jí odvahu.¹⁵³ Nečekaná vlna soucitu od toho, kde vede odsouzeného na smrt.

Na plošinu vystoupala ladně a pomalu. Během přivazování na prkno vzhlédla k nebi a zvolala: „*Sbohem, mé děti, jdu za Vaším otcem.*“ Bezprostředně poté jí byla sřata hlava.

Královnino tělo bylo uloženo do dřevěné rakve, pohřbena byla na hřbitově sv. Máří Magdalény.¹⁵⁴

Dnes spočívá s manželem, Ludvíkem XVI., v bazilice v Saint-Denis na severním předměstí Paříže.¹⁵⁵

¹⁵³ SANSON: *Paměti pařížských katů...*, s. 216 - 218.

¹⁵⁴ Tamtéž, str. 219.

¹⁵⁵ Jejich pozůstatky byly roku 1815 převezeny do Saint-Denis a uloženy v kryptě.

5. Závěr

5.1 Povaha procesu s Ludvíkem XVI.

O krutém osudu Ludvíka XVI. bylo rozhodnuto velmi těsně. S rozdílem jednoho hlasu zněl rozsudek na trest smrti bez výhrad, okamžitě. Králi se tak už nedostalo času, aby mohl verdikt zvrátit. Jeho poprava se uskutečnila o šest dní později.

Na členy Konventu velmi zapůsobila závěrečná řeč advokáta de Sèze a Ludvíkova poslední slova. Mnozí z nich však byly nuceni hlasovat v rozporu se svým míněním, jelikož se obávali, že se stanou obětí lidové zuřivosti davu francouzských občanů, kteří poslancům vyhrožovali smrtí, pokud nebudou hlasovat pro smrt krále.¹⁵⁶

Souhlasím s myšlenkou anglického publicisty Michaela Walzera, jež v jednom ze svých článků nazval proces s Ludvíkem XVI. „revoluční justicí“. Dokud by totiž nebyla napadena králova odpovědnost a povinnosti vyplývající z úřadu krále, žádný demokratický režim by nemohl vzniknout. Proces představoval určitou formu snížení statutu krále, na základě rozhodnutí těch, kteří se považovali za své vrstevníky. Zákony měly zavazovat krále stejně jako všechny ostatní občany. Aby mohla být vytvořena republika, musel být zabit ten, kdo tvrdil, že vládne sám. Walzer královraždou považuje za útok na monarchii jako dominantní princip a zárodek moderní teorie nezávislosti.¹⁵⁷

Ludvík Kapet byl uznán vinným na podkladě četných listinných důkazů, které byly objeveny v tzv. železné skříňce ukryté ve stěnách Tuilerijského paláce. Šlo o více než 600 dokumentů, převážně korespondenci krále s nepřáteli revoluce.¹⁵⁸ Na rozdíl od procesu s Marií Antoinettou toto z mého pohledu nelze považovat za nespravedlivé obvinění. Proti králi stála spousta přímých důkazů, které ani brilantní de Sèzova obhajoba nedokázala zvrátit. Král se během své vlády dopustil hned několika chyb, čehož Konvent využil. Trest smrti si žádala společnost, vzhledem k době to bylo až nevyhnutelné. Pro revolucionáře byl Ludvík XVI. přítěží při dosahování nových ideálů, jeho dlouhodobější věznění nebo alternativní trest nebyly cílem krvavé Velké francouzské revoluce.

¹⁵⁶ WALTON, Geri. *Louis XVI's Trial, Verdict, and Sentence* [online]. geriwalton.com, 14. prosince 2015 [cit. 15. dubna 2018]. Dostupné na <<https://www.geriwalton.com/louis-xvis-trial-verdict-and-sentence/>>.

¹⁵⁷ WALZER, Michael. Regicide and Revolution: Speeches at the Trial of Louis XVI. *History*, 1974, roč. 2, č. 9, s. 228.

¹⁵⁸ FERRAND, Franck. *26 décembre 1792: dernier jour du procès de Louis XVI* [online]. europe1.fr, 26. prosince 2016 [cit. 18. dubna 2018]. Dostupné na <<http://www.europe1.fr/emissions/aujourd-hui-dans-l-histoire/26-decembre-1792-dernier-jour-du-proces-de-louis-xvi-2935130>>.

5.2 Povaha procesu s Marií Antoinettou

Poslední předrevoluční královna, symbol excesů francouzské monarchie, byla obviněna z mnoha zločinů, které se však časem ukázaly jako vykonstruované. Ve skutečnosti se proces blížil spíše útoku na její charakter, než pokus o prokázání viny určitého zločinu. Hlavními obviněními proti ní byla velezrada a spiknutí za účelem vyvolání kontrarevoluce. Největšího pohrdání a odporu se jí však dostalo na základě obvinění z incestu a cizoložství se svým synem. Z výslechu Ludvíka Karla o tom, že když byl např. nemocný, spával s matkou v posteli, byl vytvořen příběh o tom, že z její strany býval sexuálně zneužíván.¹⁵⁹ Překrucování skutečností bylo v procesu s Marií Antoinettou denním chlebem. Právě na tomto případě je však jasně patrné, jak moc si obžaloba žádala odsouzení královny. A jelikož neměla důkazy k prokázání velezrady a spiknutí, zapůsobila na porotu a spoluobčany historkou o krvesmilné ženě.

Postavení královny během procesu, jako ženy představující klam a nespravedlivost, má několik politických důsledků. Na jedné straně tím došlo k podkopání legitimacy monarchie a genezi nové formy republikánství. Na druhé straně to přineslo vznik jakéhosi negativního modelu, podle něhož by ženy, které nejsou členkami vybrané společnosti, měly definovat svou vlastní identitu. Šlo o jistý přelom v ideologii ženské populace. Soud s královnou zdůraznil a zesílil znepokojující rozdíly mezi veřejným a soukromým, kolektivním a individuálním, zejména pokud jde o ženy. Dosud žádný jiný proces ve Francii nepřilákal takovou pozornost. Marie Antoinetta navíc nebyla souzena Konventem, ale byla předvedena před Revoluční tribunál jako všichni ostatní, „obyčejní“, občané ve Francii.¹⁶⁰ Mělo se s ní zacházet jako s každým jiným zločincem z řad občanů a jako taková, občanka Kapetová, se měla bránit. Nestalo se tak však, stále se na ni pohlíželo jako na prolhanou, zhýralou a rozmazlenou královnou. Proces s Marií Antoinettou byl ve znamení osobní záště, nikoli zjištění, prošetření a odsouzení za politické zločiny.

Zatímco proces s Ludvíkem XVI. byl zcela omezen na jeho zločiny politické, soud s královnou nabízí jedinečný pohled na revoluční politickou představivost,¹⁶¹ a to zejména s ohledem na nepřímé důkazy, viz výpovědi svědků v hlavním líčení, na jejichž základě bylo bez dalšího rozhodnuto o vině a trestu Marie Antoinetty.

¹⁵⁹ WORTHINGTON, Daryl. *Marie Antoinette – Incest, Child Abuse and Adultery?* [online]. newhistorian.com, 15. října 2015 [cit. 26. dubna 2018]. Dostupné na <<https://www.newhistorian.com/marie-antoinette-incest-child-abuse-and-adultery/5085/>>.

¹⁶⁰ COLWILL, Elizabeth. Just Another Citoyenne? Marie-Antoinette on Trial, 1790 – 1793. *History Workshop Journal*, 1989, roč. 28, č. 1, s. 63 – 87.

¹⁶¹ HUNT, Lynn. *Family Romance of the French Revolution*. London: Routledge, 1992, s. 91.

Jak již bylo uvedeno výše, v procesu s královnou nebyl dodržen princip presumpce nevinny, resp. její subprincip „in dubio pro reo“, neboli „v pochybnostech ve prospěch obviněného“. Tato je jednou ze stěžejních právních zásad českého,¹⁶² resp. evropsko-kontinentálního trestního procesu.¹⁶³ Vzhledem k tomu, jakým způsobem proces s Marií Antoinettou probíhal, mám za to, že mělo být rozhodnuto v její prospěch. Odsouzení k smrti považuji za jeden z excesů rozhodování v trestním právu. Obžaloba neměla jediný listinný důkaz a rozhodnutí tak spočívalo jen na svědeckých výpovědích, a to navíc ohledně informací buď zprostředkovaných či nepodložených. S ohledem na dobu mezi popravou Ludvíka XVI. a procesem s Marií Antoinettou - téměř jeden rok, proběhl soud velmi rychle. I to dle mého názoru svědčí o tom, že se revolucionáři chtěli královnou co nejdříve zbavit, od počátku tak evidentně nebyl zamýšlen spravedlivý proces. Tomu nasvědčuje i jmenování obhájců těsně před hlavním líčením, s absolutním minimem času na přípravu. V dnešní době jde, alespoň u nás, o něco nemyslitelného.¹⁶⁴

Soudní řízení s bývalou královnou Francie se neslo v duchu nedostatku důkazů, absence dodržování základních pravidel a principů a odsouzení k trestu smrti čistě z osobních důvodů. Společnost spatřovala v Marii Antoinettě původ jejich chudoby. Vinila ji z jejího bohatýrského života na úkor bídy jejich poddaných. A tak přišla odplata, především vlivem revoluční nálady a euforie, ve formě nejvyššího trestu. Nezbyvá mi, než považovat proces s Marií Antoinettou za čistě vykonstruovaný. Z mého pohledu šlo o rychlou likvidaci politicky nevyhovující osoby, symbol starého režimu, který musel být neprodleně odstraněn.

5.3 Soud s Karlem I. Stuartem - komparace

Na proces s Karlem I. jsem se zaměřila s ohledem na to, že se v mnohém podobá procesu s Ludvíkem XVI. Osobně spíše tíhnu k osudu např. svatého Mikuláše II. Alexandroviče a jeho rodiny, ale tito byli zastřeleni bez soudu a rozsudku, proto jsem se zaměřila na historicky podložené soudní jednání s anglickým králem Karlem I.

5.3.1 Důvody zajetí krále

Po smrti Alžběty I. nastoupila na anglický trůn roku 1603 skotská dynastie Stuartovců. Během panování Karla I. (1625 – 1649) se však, vzhledem k jeho dosavadnímu způsobu vlády,

¹⁶² Aktuální znění: zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

¹⁶³ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, sdělení č. 209/1992 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

¹⁶⁴ § 198 trestního řádu udává dobu alespoň 5 pracovních dní, LZPS pak v Čl. 40 odst. 3 uvádí, že: „[o]bviněný má právo, aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby a aby se mohl hájit sám nebo prostřednictvím obhájce.“ Viz Listina základních práv a svobod vyhlášená usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., jako součást ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů

začaly vyostřovat vztahy mezi ním a Parlamentem. Roku 1628 donutil Parlament krále k přijetí tzv. Petice za právo (Petition of Right), jíž se Parlament domáhal navrácení původních práv a svobod, odstranění nařízení směřujících proti svobodě, např. vymáhání daní a darů, brání půjček, konfiskaci majetku, apod. bez svolení Parlamentu.¹⁶⁵

Parlament se tak snažil prosadit svou sílu, ale král jej bral jen jako poradní orgán. V domnění, že může vládnout sám, jej rok poté rozpustil. Nadále se zásoboval půjčkami, nepřímými daněmi, často i nelegálně, čímž si čím dál tím víc znepráteleval své poddané. V následujících třinácti letech z Anglie velká část populace emigrovala, např. do amerických kolonií.

Roku 1640 svolal Karel I. po jedenácti letech Parlament, jelikož mu, lidově řečeno, došly peníze. Členové Parlamentu mu zde vytkli chyby, jichž se prozatím dopustil, a jeho žádost o finanční podporu během tří týdnů odmítli (tzv. Krátký Parlament). Zanedlouho však vypuklo povstání ve Skotku a král byl opětovně nucen svolat Parlament, který tentokrát oficiálně zasedal až do roku 1660 (tzv. Dlouhý Parlament).

K zásadnímu zlomu došlo roku 1642, kdy se král pokusil zatknout vůdce parlamentní opozice, avšak neúspěšně. Jelikož věděl, že takový čin nezůstane bez odezvy, začal sám rázně jednat. Přesunul se z Londýna do Oxfordu, kde založil svůj vlastní „Parlament“, vydával své peníze a vyhlásil Parlamentu válku.

Parlamentní vojska podpořila střední třída, kdežto král měl na své straně duchovenstvo, šlechta a spojil se dokonce s irskými katolíky.

Parlamentní vojska i přes počáteční neúspěchy zvítězila pod vedením Olivera Cromwella v bitvě u Naseby roku 1646. Karel I. byl zajat.¹⁶⁶ Válka tím však neskončila.¹⁶⁷

5.3.2 Proces s králem

Proces a poprava Karla I. byla odrazem anglické občanské války, ve které proti sobě stáli royalističtí příznivci Karla I. a poslanci pod vedením Olivera Cromwella. Royalisté obhajovali „božské právo“ krále, jeho neomezenou vládu a jeho činy připisovali pouze Bohu. Naopak poslanci se snažili omezit jeho pravomoci souhlasným stanoviskem Parlamentu. Dnes takové zřízení nazýváme parlamentní monarchií.

¹⁶⁵ *Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí*. Sv. 19, 1. vydání. Praha: Vydavatel a nakladatel J. Otto, 1902, s. 657.

¹⁶⁶ ROSS, David. *The Early Stuarts and the English Civil War* [online]. britainexpress.com, datum publikování neuvedeno, [cit. 7. května 2018]. Dostupné na <https://www.britainexpress.com/History/Early_Stuarts_and_the_Civil_War.htm>.

¹⁶⁷ K tomu došlo až po bitvě u Worcesteru 3. září 1651.

Od roku 1647 byl Karel I. držen ve vazbě na hradě Carisbrooke na ostrově Wight. Cromwell se spolu s generálem Henrym Iretonem snažili vyjednat s králem nové ústavní urovnání, ten s nimi ale odmítl spolupracovat. Místo toho je zradil a spojil se se Skoty ve věci napadení severní Anglie roku 1648. Několikrát se dokonce pokusil o útěk. Cromwellovi s ním došla trpělivost, rozhodl se postavit krále před soud.

Karel I. byl přesunut z Carisbrooku na hrad Windsor. Parlament nikdy předtím neřešil obvinění proti vládnoucímu panovníkovi. Cromwell se snažil zajistit, aby soud probíhal náležitě, v souladu s právními principy. Potřebný právní rámec tak musel být vytvořen spěšně jako provizorní řešení.¹⁶⁸

Karel I. byl prvním z anglických monarchů, jehož popravě předcházelo soudní řízení.¹⁶⁹ V Anglii proto dosud nebyl přijat žádný zákon, jež by takový proces upravoval. Sepsáním tohoto předpisu byl pověřen holandský právník Issac Dorislaus, který při jeho tvorbě vycházel z římského práva. Účelem úpravy byla možnost Parlamentu legálně soudit samotného krále.¹⁷⁰

Parlament následně schválil návrh zákona o vytvoření samostatného soudu pro proces s králem. Tento „The High Court of Justice“ sestával ze 135 soudců, z nichž se Karlova soudního procesu zúčastnilo pouze 68. Mnozí z nich možnost soudit krále odmítli a zůstali raději stranou. Soudu předsedal John Bradshaw, sepsáním obžaloby byl pověřen právník John Cook.¹⁷¹

Král byl obviněn z vlastizrady proti Anglii tím, že využil své síly k uspokojení svého osobního zájmu spíše než k dobru země.¹⁷² Kromě vlastizrady mu však obžaloba přičítala i je druhy zločinů: „*Karel Stuart se stal tyranským vládcem, který potlačoval práva a svobody lidu. Je podle nich zodpovědný za zrady, vraždy, znásilnění, požáry a loupeže v průběhu celé občanské války. Proto je vinen jako tyran, zrádce, vrah a veřejný nepřítel Anglie.*“¹⁷³

¹⁶⁸ COURT, Simon. *Killing the King: The Trial and Execution of Charles I* [online]. historyinanhour.com, 11. prosince 2012 [cit. 1. června 2018]. Dostupné na <<http://www.historyinanhour.com/2012/12/11/trial-and-execution-of-charles-i-summary/>>.

¹⁶⁹ ROBERTSON, Geoffrey. *Crimes Against Humanity: The Struggle For Global Justice*. Harmondsworth: Penguin Books, 2002, s. 2 – 4.

¹⁷⁰ TRUEMAN, C. N. *The Trial and Execution of Charles I* [online]. historylearningsite.co.uk, 17. března 2015 [cit. 1. června 2018]. Dostupné na <<https://www.historylearningsite.co.uk/stuart-england/the-trial-and-execution-of-charles-i/>>.

¹⁷¹ GREGG, Pauline. *King Charles I*. Los Angeles, Berkeley: University of California Press, 1984, s. 432 – 436.

¹⁷² GARDINER, Samuel Rawson. *The Constitutional Documents of the Puritan Revolution 1625–1660*. Oxford: Clarendon Press, 1906, s. 371–374.

¹⁷³ BURÁŇ, Jiří. *Oliver Cromwell: Usekneme králi hlavu i s korunou!* [online]. knihya.cz, 24. února 2011 [cit. 1. června 2018]. Dostupné na <<http://knihya.cz/oliver-cromwell-usekneme-krali-hlavu-i-s-korunou/>>.

Proces byl zahájen 20. ledna 1649 a konal se ve Westminster Hall,¹⁷⁴ nejstarší dochované části Westminsterského paláce.¹⁷⁵

Během prvních tří dnů líčení, kdykoli byl Karel I. vyzván, aby se vyjádřil k obžalobě, odmítl tak učinit se slovy: „*Rád bych věděl, na základě jaké zákonné autority tu jsem.*“¹⁷⁶ Uvedl, že žádný soud nemá pravomoc nad monarchou, a že je zodpovědný pouze Bohu.¹⁷⁷ Soud tuto doktrínu suverénní imunity zpochybnil a namítl, že anglický král nepředstavuje člověka, ale úřad, jež zastává k tomu povolání osoba, které je svěřená moc vládnout svým poddaným v souladu s platnými zákony.¹⁷⁸

Na konci třetího dne procesu začal výslech svědků, který probíhal v králově nepřítomnosti. Na 30 svědků zde vypovídalo v neprospěch krále, jenž neměl možnost se proti jejich tvrzení nijak bránit.¹⁷⁹

Karel I. nikdy neuznal zákonnost soudu. Odmítl si např. i sundat klobouk jako výraz nerespektování přítomných soudců. Byl proto považován za arogantního muže, který je nebezpečím pro ostatní, protože nedokáže rozpoznat své vlastní chyby.¹⁸⁰

29. ledna 1649 byl prohlášen vinným ze všech skutků kladených mu za vinu a odsouzen. Padesát devět soudců se podepsalo pod rozsudek smrti. Jedním ze signatářů byl i Oliver Cromwell.¹⁸¹

Předseda soudu Bradshaw ukončil proces slovy, „*že řečený Karel Stuart má být jako tyran, zrádce, vrah a veřejný nepřítel zbaven života stětím.*“¹⁸² Králi nepovolil říci ani poslední slovo.

Život Karla I. Stuarta byl ukončen 30. ledna 1649 setnutím hlavy sekerou.¹⁸³

Odborníci se přiklánějí k názoru, že poprava Karla I. nebyla zamýšlena od počátku procesu. Dr. Sean Kelsey proces s králem označil za „prodloužené vyjednávání“, pokus o

¹⁷⁴ GREGG, Pauline. *King Charles I...*, s. 436.

¹⁷⁵ Dříve královská rezidence, od 16. století sídlo Parlamentu.

¹⁷⁶ BURÁŇ, Jiří. *Oliver Cromwell: Usekneme králi hlavu i s korunou!* [online]. knihya.cz, 24. února 2011 [cit. 1. června 2018]. Dostupné na <<http://knihya.cz/oliver-cromwell-usekneme-krali-hlavu-i-s-korunou/>>.

¹⁷⁷ GARDINER, Samuel Rawson. *The Constitutional Documents of the Puritan Revolution 1625–1660...*, s. 371–374.

¹⁷⁸ ROBERTSON, Geoffrey. *Crimes Against Humanity: The Struggle For Global Justice...*, s. 2 – 4.

¹⁸⁰ TRUEMAN, C. N. *The Trial and Execution of Charles I* [online]. historylearningsite.co.uk, 17. března 2015 [cit. 1. června 2018]. Dostupné na <<https://www.historylearningsite.co.uk/stuart-england/the-trial-and-execution-of-charles-i/>>.

¹⁸¹ *Death Warrant of King Charles I, 29 Jan 1649 (Rozsudek smrti nad králem Karlem I.)*, Parlamentní archiv. [cit. 1. června 2018]. Dostupné na <<https://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/parliamentaryauthority/civilwar/collections/deathwarrant/>>.

¹⁸² BURÁŇ, Jiří. *Oliver Cromwell: Usekneme králi hlavu i s korunou!* [online]. knihya.cz, 24. února 2011 [cit. 1. června 2018]. Dostupné na <<http://knihya.cz/oliver-cromwell-usekneme-krali-hlavu-i-s-korunou/>>.

¹⁸³ Tamtéž.

dosažení urovnání mezi králem a Parlamentem. Byl postaven před soud, na základě zákona a měl možnost se bránit. Místo toho se choval zpupně, odmítal se vyjádřit a znevažoval autoritu soudu. Jelikož „pokus o urovnání“ selhal, král byl popraven. Anglický žurnalista Clive Holmes v jednom ze svých článků¹⁸⁴ upřesňuje, že účelem procesu byl pokus o vytvoření původní zákonné politické moci.

5.3.3 Srovnání procesů Ludvíka XVI. a Karla I. z pohledu autorky diplomové práce

1. V obou případech šlo o něco nového. V dané zemi se do té doby nikdy nevedlo soudní jednání s monarchou, jež by skončilo jeho popravou. Poprava krále nebyla ničím neobvyklým, dosud však nebylo před vykonáním rozsudku vedeno řízení. Šlo tak o odstranění krále legální cestou, o jakýsi předstupeň dnešního spravedlivého procesu.

2. Oba procesy představují odraz významného období evropských dějin. Proces a poprava Karla I. anglické občanské války, proces a poprava Ludvíka XVI. Velké francouzské revoluce. Staly se symbolem té doby.

3. V obou případech šlo o proces s člověkem, jenž se považoval za odpovědného pouze Bohu. Ludvík XVI. tomuto pojetí postupně ustoupil, přijal Ústavu a přistoupil na řízení před Konventem podle světských zákonů. Karel I. však soud nerespektoval a odmítal jeho pravomoc soudit krále.

4. V případě procesu s Ludvíkem XVI. bylo od začátku cílem jeho odsouzení k smrti. V anglickém případě šlo o pokus obnovit vztahy krále s Parlamentem a návrat k původní dělbě moci. Poprava Karla I. tak byla až důsledkem jeho vystupování před soudem, nikoli od začátku zamýšleným plánem.

5. Ludvík XVI. byl souzen Konventem, stálým legislativním a exekutivním sborem. Pro soudní řízení s Karlem I. byl založen soud zvláštní, The High Court of Justice, tribunál ad hoc.

6. Oba se dopustili zrady proti své zemi, jen se tyto činy lišily v označení. U Ludvíka XVI. šlo o „tajnou spolupráci se zahraničím, korupci či prolévání francouzské krve“. Karlovi I. se přímo v obžalobě připisovala „vlastizrada“, ale taktéž „vina za vraždy, znásilnění, požáry a loupeže v průběhu celé občanské války“.

7. Ludvík XVI. měl právo na obhajobu a možnost vyjádřit se ke svědeckým výpovědím. Takové „výsady“ Karel I. přibližně sto let před Ludvíkem neměl.

8. Neúspěšnou vládu Ludvíka XVI. si odpykala téměř celá jeho nejbližší rodina. Pod gilotinou skončila i jeho manželka a sestra. Syn Ludvík Karel byl v podstatě umučen. Naopak

¹⁸⁴ HOLMES, Clive. The Trial and Execution of Charles I. *The Historical Journal*, 2010, roč. 53, č. 2, s. 289-316.

ženě Karla I., Henriettě Marii Bourbonkové, i jeho dětem, se trest vyhnul. Jeho syn dokonce nastoupil roku 1660 na anglický trůn jako Karel II.¹⁸⁵

9. V případě Karla I. se neuvažovalo o alternativním trestu. Jelikož byl uznán vinným, automaticky byl odsouzen k trestu smrti. Naopak závěr procesu s Ludvíkem XVI. byl rozdělen do dvou částí – hlasování o vině a následně hlasování o trestu, v rámci kterého měli členové Konventu možnost přiklonit se buď k trestu smrti, anebo vězení, jinému uvěznění spojenému s povinností výkonu určité práce či vyhoštění.

10. Karel I. byl sťat sekerou. Takový způsob poprav byl typický pro šlechtice, ostatní byli pověšeni.¹⁸⁶ Poprava Ludvíka XVI. proběhla méně drastickým způsobem, a to díky novému stroji Dr. Guillotina – gilotinou.

¹⁸⁵ KENYON, J. P. *Stuart England*. London: Penguin Books, 1978, s. 177–180.

¹⁸⁶ TELIČKOVÁ, Zuzana. *Smrt z rukou kata: Čtyři způsoby (dříve) běžných poprav* [online]. stoplusjednicka.cz, 11. července 2013 [cit. 15. června 2018]. Dostupné na <<https://www.stoplusjednicka.cz/smrt-z-rukou-kata-lidska-vynalezavost-ve-sluzbach-poprav>>.

Zdroje

Monografie

- AGUILERA-BARCHET, Bruno. *A History of Western Public Law: Between Nation and State*. Cham: Springer, 2015. 775 s.
- ANTOINETTE, Marie. *Testament de Sa Majesté Marie-Antoinette d'Autriche, reine de France et de Navarre, morte martyre le 16 octobre 1793, contenu dans la dernière lettre qu'elle écrivit à S. A. R. Madame Élisabeth, soeur de Louis XVI*. Paris: Gueffier jeune, 1816. 8 s.
- ANTOINETTE, Marie. *The Accusation, Trial, Defence, Sentence, and Execution, of Marie Antoinette, Late Queen of France, Translated from the French*. London: J. Elder, 1793. 77 s.
- ARISTOTELES: *Nikomachova etika*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Jan Laichter, 1937. 255 s.
- CAMPAN, Jeanne Louise Henriette. *The Memoirs of Marie Antoinette (Complete)*. Alexandria: Library of Alexandria, 1925. 442 s.
- CASTELOT, André. *Le Procès de Marie-Antoinette*. Paris: Perrin, 1993. 217 s.
- DE LA VICOMTERIE DE SAINT-SAMSON, Louis. *Les crimes des rois de France, depuis Clovis jusqu'à Louis Seize*. Paris: Au Bureau des révolutions de Paris, 1793. 491 s.
- FURET, François. *Francouzská revoluce, díl 1*. 1. vydání. Praha: Argo, 2004. 450 s.
- GARDINER, Samuel Rawson. *The Constitutional Documents of the Puritan Revolution 1625–1660*. Oxford: Clarendon Press, 1906. 476 s.
- GREGG, Pauline. *King Charles I*. Los Angeles, Berkeley: University of California Press, 1984. 496 s.
- GREY, Juliet. *Marie Antoinetta: Strmý pád*. 1. vydání. Ostrava: DOMINO, 2014. 414 s.
- HUNT, Lynn. *Family Romance of the French Revolution*. London: Routledge, 1992. 224 s.
- JORDAN, David P. *The King's Trial: Louis XVI vs. the French Revolution*. London: University of California Press, 1979. 275 s.
- KENYON, J. P. *Stuart England*. London: Penguin Books, 1978. 384 s.
- LOUVION, Jean-Baptiste Marie. *Procès criminel de Marie-Antoinette de Lorraine*. Paris: Chez Denné, la citoyenne Toubon, [et] Cordier, 1793. 116 s.
- MACFARLANE, Charles. *The Pictorial History of England*. London: C. Knight, 1843. 774 s.
- MATHIEZ, Albert. *Francouzská revoluce*. 1. vydání. Praha: Mír - Družstevní práce, 1952. 437 s.

- MIGNET, François Auguste Marie. *Dějiny revoluce francouzské od roku 1789-1814*. 19. vydání. Praha: Tiskem a nákladem F. Šimáčka, 1907. 256 s.
- MICHELET, Jules. *Francouzská revoluce*. 1. vydání. Praha: Odeon, 1989. 639 s.
- NEUMANN, Stanislav Kostka. *Francouzská revoluce: populární dějiny bojů francouzské společnosti na sklonku 18. století. Díl první, Zápas s královstvím*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Fr. Borový, 1929. 540 s.
- NEUMANN, Stanislav Kostka. *Francouzská revoluce: populární dějiny bojů francouzské společnosti na sklonku 18. století. Díl druhý, Zápas s občanskou reakcí*. 2. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1955. 442 s.
- *Ottův slovník naučný: Illustrovaná encyklopedie obecných znalostí*. Sv. 19, 1. vydání. Praha: Vydavatel a nakladatel J. Otto, 1902. 1131 s.
- *Ottův slovník naučný: Illustrovaná encyklopedie obecných znalostí*. Sv. 21, 1. vydání. Praha: Vydavatel a nakladatel J. Otto, 1904. 1070 s.
- ROBERTSON, Geoffrey. *Crimes Against Humanity: The Struggle For Global Justice*. Harmondsworth: Penguin Books, 2002. 657 s.
- SANSON, Charles Henri. *Paměti pařížských katů*. 1. vydání. Praha: Omega, 2013. 410 s.
- SOBOUL, Albert. *Le Procès de Louis XVI*. Paris: Gallimard, 1973. 400 s.
- SOBOUL, Albert. *Velká francouzská revoluce*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1964. 455 s.
- TINKOVÁ, Daniela. *Revoluční Francie 1787-1799*. 1. vydání. Praha: Triton, 2008. 439 s.
- XVI, Louis. *Testament de Louis XVI, dernier roi des Français; ses dernières paroles sur l'échafaud et le procès-verbal des commissaires nommés par le conseil exécutif, pour assister à son exécution*. Paris: Caillot et Courcier. 8 s.
- ZWEIG, Stefan. *Mária Antoinetta*. Bratislava: Máj, 1970. 439 s.

Odborné články

- COLWILL, Elizabeth. Just Another Citoyenne? Marie-Antoinette on Trial, 1790 – 1793. *History Workshop Journal*, 1989, roč. 28, č. 1, s. 63 – 87.
- HOLMES, Clive. The Trial and Execution of Charles I. *The Historical Journal*, 2010, roč. 53, č. 2, s. 289-316.
- WALZER, Michael. Regicide and Revolution: Speeches at the Trial of Louis XVI. *History*, 1974, roč. 2, č. 9, s. 228.

Internetové zdroje

- BURÁŇ, Jiří. *Oliver Cromwell: Usekneme králi hlavu i s korunou!* [online]. knihya.cz, 24. února 2011 [cit. 1. června 2018]. Dostupné na <<http://knihya.cz/oliver-cromwell-usekneme-krali-hlavu-i-s-korunou/>>.
- COURT, Simon. *Killing the King: The Trial and Execution of Charles I* [online]. historyinanhour.com, 11. prosince 2012 [cit. 1. června 2018]. Dostupné na <<http://www.historyinanhour.com/2012/12/11/trial-and-execution-of-charles-i-summary/>>.
- DE SAINT SAUVEUR, Charles. *Procès de Marie-Antoinette: „J'en appelle à toutes les mères“* [online]. leparisien.fr, 16. října 2016 [cit. 27. března 2018]. Dostupné na <<http://www.leparisien.fr/culture-loisirs/j-en-appelle-a-toutes-les-meres-16-10-2016-6213846.php>>.
- *Death Warrant of King Charles I, 29 Jan 1649* (Rozsudek smrti nad králem Karlem I.), Parlamentní archiv. [cit. 1. června 2018]. Dostupné na <<https://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/parliamentaryauthority/civilwar/collections/deathwarrant/>>.
- FERRAND, Franck. *26 décembre 1792: dernier jour du procès de Louis XVI* [online]. europe1.fr, 26. prosince 2016 [cit. 18. dubna 2018]. Dostupné na <<http://www.europe1.fr/emissions/aujourd-hui-dans-l-histoire/26-decembre-1792-dernier-jour-du-proces-de-louis-xvi-2935130>>.
- Původní znění textu trestního zákoníku z roku 1791 (fr. Code Pénal). Čerpáno z <<https://ledroitcriminel.fr/la-legislation-criminelle/anciens-textes/code-penal-25-09-17-91.htm>>, dne 10. dubna 2018.
- ROSS, David. *The Early Stuarts and the English Civil War* [online]. britainexpress.com, datum publikování neuvedeno [cit. 7. května 2018]. Dostupné na <<https://www.britainexpress.com/History/Early-Stuarts-and-the-Civil-War.htm>>.
- TELIČKOVÁ, Zuzana. *Smrt z rukou kata: Čtyři způsoby (dříve) běžných poprav* [online]. stoplusjednicka.cz, 11. července 2013 [cit. 15. června 2018]. Dostupné na <<https://www.stoplusjednicka.cz/smrt-z-rukou-kata-lidska-vynalezavost-ve-sluzbach-poprav>>.
- TRUEMAN, C. N. *The Trial and Execution of Charles I* [online]. historylearningsite.co.uk, 17. března 2015 [cit. 1. června 2018]. Dostupné na <<https://www.historylearningsite.co.uk/stuart-england/the-trial-and-execution-of-charles-i/>>.

- WALTON, Geri. *Louis XVI's Trial, Verdict, and Sentence* [online]. geriwalton.com, 14. prosince 2015 [cit. 15. dubna 2018]. Dostupné na <<https://www.geriwalton.com/louis-xvis-trial-verdict-and-sentence/>>.
- WORTHINGTON, Daryl. *Marie Antoinette – Incest, Child Abuse and Adultery?* [online]. newhistorian.com, 15. října 2015 [cit. 26. dubna 2018]. Dostupné na <<https://www.newhistorian.com/marie-antoinette-incest-child-abuse-and-adultery/5085/>>.

Právní předpisy

- Aktuální znění: zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Listina základních práv a svobod vyhlášená usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., jako součást ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, sdělení č. 209/1992 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

Abstrakt

Tato diplomová práce se zaměřuje na soudní řízení s francouzským králem Ludvíkem XVI. a jeho manželkou Marií Antoinettou, která probíhala v 1. pol. 18. století.

Mým cílem bylo charakterizovat oba procesy, od shromažďování důkazů, přes obžalobu a výslech až k vydání rozhodnutí a jeho výkonu. Práce začíná úvodem, poté se člení do pěti hlavních kapitol a několika podkapitol.

V úvodu vysvětluji volbu tématu práce, její záměr a informace o použitých zdrojích.

První kapitola líčí situaci ve Francii před procesy, popisuje snahu krále udržet monarchii a důvody následné internace královské rodiny.

Druhá kapitola podává informace o soudnictví té doby, jeho organizaci, reformě, důležitých předpisech a v neposlední řadě seznamuje s orgány, které rozhodly o osudu královského páru. Dvě následující kapitoly jsou pak klíčové.

Ve třetí kapitole se zabývám procesem s Ludvíkem XVI. Kapitola začíná objevením hlavního důkazu, poté následuje průběh jednání s výtahem z dochovaného zápisu výslechu krále, hlasování o vině a trestu a končí vydáním rozsudku a vykonáním jeho popravu.

Čtvrtou kapitolu, věnovanou procesu s Marií Antoinettou, jsem rozdělila do pěti podkapitol. Popisuji zde její uvěznění, shromažďování důkazů k podání obžaloby, samotný soud i výkon rozhodnutí. Jako v případě procesu s králem, i v této kapitole čerpám ze záznamu křížového výslechu.

Poslední kapitola potom obsahuje charakteristiku procesů, soubor mých názorů na oba procesy a komparaci procesu s Karlem I. Staurtem.

Z důvodu historického tématu práce jsem při jejím zpracování čerpala především z monografií a původních listin.

Abstract

This diploma degree thesis is focused on the trial with the French king Louis XVI and his wife Marie Antoinette which took place in the first half of the 90s of the 18th century.

The aim of the thesis is to characterize both trials from the process of collecting all the evidence, through the impeachment and the interrogation to the final decision and its enforcement. The thesis is opened by the introduction, it is divided into five main chapters and several subchapters.

In the introduction, the reasons why I chose the topic of the thesis, the aim of the topic and the sources of information.

The first chapter describes the situation in France before the trials, it describes the endeavour of the king to maintain the monarchy and the reasons why the royal family was interned.

The second chapter defines the justice of that time, its organization, reformation and important regulations and last but not least, it presents the authorities which decided about the fate of the royal couple. The two chapters that follow are the key chapters.

In the third chapter, I deal with the process with Louis XVI, the finding of the main evidence, then with the trial with the extract from the record from the interrogation of the King which is still in evidence, the process of voting on guilt and punishment and it is concluded by the judgment and the execution.

The fourth chapter is devoted to the trial with Marie Antoinette and it is divided into five subchapters. The imprisonment, the collecting of pieces of evidence for the persecution, the trial itself and the decision act. In this chapter, like in the chapter about the trial with the king, I used the original record of the interrogation.

The last chapter then presents the trial characteristics, my opinions on the trials and the comparison of the trial with Charles I of England.

Since the topic of the thesis is historical, I used monographs and original charters as the main sources.

Résumé

Ce mémoire de maîtrise est dédié au Procès de Louis XVIe, le roi français, et sa femme Marie-Antoinette, qui ont lieu dans la première moitié des années 90 de XVIIIe siècle.

Mon but a été caractériser les deux procès, de la collection des preuves, puis l'accusation et l'interrogatoire à la question de la décision et son application. Le travail est ouvert par l'introduction, puis il est divisé en cinq chapitres et plusieurs sous-chapitres.

Dans l'introduction, j'explique la raison pourquoi j'ai choisi ce thème de travail, son but et les informations en ce qui concerne les sources.

Le premier chapitre présente la situation en France avant les procès, l'effort du roi sur le maintien de la monarchie et les raisons pour l'internement de la famille royale qui a suivi.

Le deuxième chapitre présente les informations de la juridiction de cette période-là, son organisation, réforme, les règlements importants et il présente les organes qui ont décidé le destin du couple royal. Puis, les deux chapitres suivants sont les clés.

Dans le troisième chapitre je me concentre sur le procès avec Louis XVIe. Le chapitre est ouvert par le découvert de la preuve principale. Le déroulement de procès avec l'extrait d'enregistrement d'interrogation de roi, le vote sur la culpabilité et la punition suivent et le chapitre est fermé par le jugement et l'exécution.

Le quatrième, qui prête attention au Procès de Marie-Antoinette, est divisé en cinq sous-chapitres. J'y décris son emprisonnement, la collection de preuves pour intenter une action, le tribunal et la sentence. En même façon que dans le chapitre dédié au Procès de Louis XVIe, la source a été le dossier de contre-interrogatoire.

Le dernier chapitre puis contiens la caractéristique de deux procès, l'ensemble de mes opinions sur les deux procès et la comparaison avec le Procès de Charles 1er Stuart.

Car le thème de travail est historique, pendant l'élaboration, j'ai pris les informations dans les monographies et les documents originels.

Klíčová slova

Velká francouzská revoluce

Ludvík XVI.

Marie Antoinetta

Proces

Národní Konvent

Revoluční tribunál

Poprava

Keywords

French Revolution

Louis XVI

Marie Antoinette

The Trial

The National Convention

The Revolutionary Tribunal

The Execution

Mots clés

La Révolution française

Louis XVI

Marie-Antoinette

Le procès

La Convention nationale

Le Tribunal révolutionnaire

L'exécution